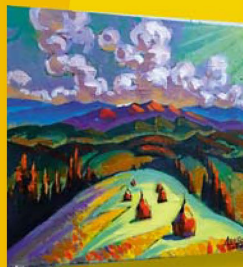

ОЛЕНА ГАЙДАМАКА, НАТАЛІЯ ЛЕМЕШЕВА

МИСТЕЦТВО

6
КЛАС

Олена Гайдамака, Наталія Лемешева

МИСТЕЦТВО

**Підручник інтегрованого курсу
для 6 класу закладів загальної середньої освіти**

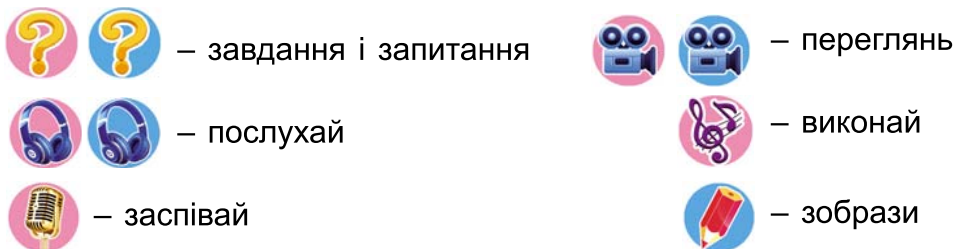
*Рекомендовано
Міністерством освіти і науки України*

Київ
«Генеза»
2023

*Рекомендовано Міністерством освіти і науки України
(наказ Міністерства освіти і науки України від 08.03.2023 № 254)*

*Відповідає модельній навчальній програмі «Мистецтво. 5–6 класи»
(інтегрований курс) для закладів загальної середньої освіти
(авторки: Масол Л. М., Просіна О. В.)*

УМОВНІ ПОЗНАЧЕННЯ:

ЛЮБИЙ ДРУЖЕ! ЛЮБА ПОДРУГО!

Запрошуємо тебе в 6-му класі продовжити захопливу подорож прекрасною країною Мистецтво. На тебе чекають зустрічі з творами різних жанрів. Ти відчуєш їхнє розмаїття, дізнаєшся про особливості засобів виразовості кожного. Пізнаєш, що надихало митців, відкриєш для себе передані мовою мистецтва думки, почуття, переживання людей, які жили і творили в різні часи в різних куточках Землі.

Підручник запропонує тобі різноманітні завдання і вправи, творчі роботи, що допоможуть розкрити свої здібності, досліджувати, експериментувати, імпровізувати і творити звуками, барвами, рухами.

Тож щасливої дороги країною Мистецтво! Успіхів, нових звершень, насолоди від творчості.

Авторки

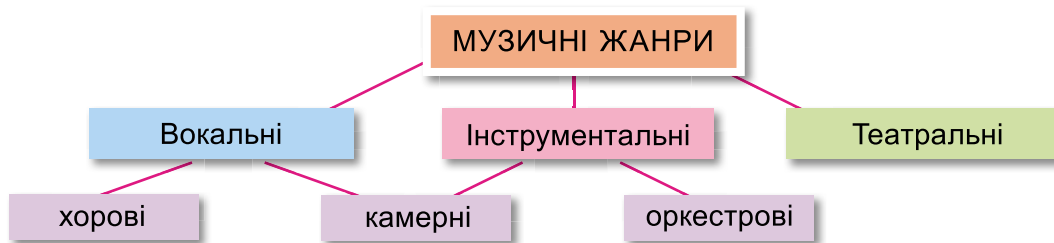

ВСТУП

Образи народного і професійного мистецтва

Музика – це мистецтво, що торкається різних куточків нашої душі. Коли ми слухаємо музику, то одразу відчуваємо, а потім домислюємо почуте. У нас виникають асоціації з *музичними образами*: події з нашого життя, переживання, спогади... І якщо у вокальній музиці нам допомагає її зрозуміти текст, то в інструментальній – композитори дають «підказки». Це може бути назва твору загалом (наприклад, «На конику», «Лебідь») або жанру (як-от «скерцо», «вальс», «ноктюрн» тощо). Вона повідомляє про жанр музичного твору, дає установку на загальне уявлення про зміст, певний характер: стрімкий чи задумливий; танцювальний або ліричний. У професійній музиці жанри розрізняють за ознаками.

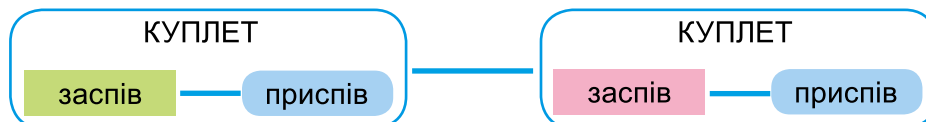

Олег Курінний. Прелюдія на бандурі.

Які образи виникли у твоїй уяві від музики? Це твір народного чи професійного мистецтва? Зроби припущення, до якої групи музичних жанрів, згідно зі схемою, належить цей твір. Яка, на твою думку, музика може лунати у виконанні персонажів картин Олесі Вакуленко і Каті Дудник (с. 5)?

Найдавніший вид музичного мистецтва – *вокальна музика*. Її найпоширеніший жанр – **пісня**. Є народні, естрадні, дитячі та інші пісні. Їх можуть співати солісти, ансамблі, а також цілі хори. Виконують а капела або із супроводом. Пісні створюють у куплетній музичній формі.

Музичний жанр (фр. – «рід», «вид», «тип», «манера») – роди і види музичних творів з огляду на їх походження, виконання та інші ознаки (зміст, структура, засоби виразовості, склад виконавців тощо).

З-поміж пісень є особливо урочисті, які прославляють кого-небудь або що-небудь. Це – **гімн** (грецьк. «урочиста хвалебна пісня»). У давнину це були піснеспіви на честь богів та героїв. Нині гімни звучать під час урочистих подій загальнонаціонального значення, офіційних церемоній, спортивних чи культурних заходів.

Ознаки гімну: урочистий текст, велична мелодія, монументальні образи. Державний гімн України – один із головних державних символів нашої країни поряд із прапором і гербом.

Державний гімн України.

Які емоції викликає Державний гімн України? Схарактеризуй мелодію, темп, динаміку, склад виконавців твору. Як потрібно його виконувати? Які ще гімни ти знаєш?

Варіант 1. «Ой у лузі червона калина» (у виконанні хору з Естонії; українських зірок з роботами міжнародних аніматорів).

Порівняй виконання однієї і тієї самої пісні різними колективами: що спільне і що відмінне? Визначи характер кожного музичного образу. Поміркуй, чому пісня, яку Степан Чарнецький написав понад сто років тому, нині є справжнім шлягером.

бадьорий

мужній

стриманий

сумний

Варіант 2. Тарас Петриненко. «Пісня про пісню»; кавер-версія «Пісня про пісню».

Робота в парах (групах). Доберіть аргументи про переваги звучання «Пісні про пісню» у виконанні автора та кавер-версії. Представте їх.

ДИТЯЧИХ МРІЙ КРАЇНА

Музика Геннадія Рагуліна Вірші Віталія Мусієнка

Музична партитура з трьох рядків нот у 4/4 ритмі. Під нотою наведено тексти пісеньки.

3 Ди - тя - чих мрій кра - ї - на чу - до - ва і ча - рів - на. У

6 ній, як в каз - ці скрізь про - зо - ре скло. І ко - жен все це ба - чить: жи -

вуть в сер - цях ди - тя - чих на - ді - я, щас - тя, ра - дість і доб - ро.

Для чого людям пісні? Яким пісням віддають перевагу однолітки, твої рідні? Поміркуй чому. Досліди поняття «шлягер», «кавер-версія».

Образи народного і професійного мистецтва

У творах образотворчого мистецтва (живопису, скульптури, графіки) через **художній образ** митці висловлюють свою любов до рідної землі, відтворюють навколишній світ, висвітлюють події з життя людей, утілюють свої уявлення та фантазії тощо.

Як народжується художній образ? Художник / художниця творчо переосмислює дійсність. Власні роздуми, переживання виражає у своєму творі, використовуючи різні способи зображення та засоби виразності того чи іншого виду образотворчого мистецтва.

Уважно роздивись твори українських авторів Бориса Крилова та Олеся Сидорука (1), Віри Барінової-Кулеби (2), Юрія Химича (3). Поміркуй, які ідеї прагнули донести митці. Як ти вважаєш, це твори народного чи професійного мистецтва? Схарактеризуй особливості художньої мови кожного твору. Поділися своїми емоціями від них.

За змістом зображення твори образотворчого мистецтва поділяють на **жанри**. Наприклад, якщо в художньому творі зображено краєвид, то це **пейзаж**, людину чи групу людей – **портрет**, тварину чи тварин – **ані-малістика**, квіти у вазі, їжу, посуд тощо – **натюрморт**, повсякденне життя – **побутовий жанр**; події з життя людей певної епохи містять сюжетно-тематичні композиції **історичного, батального, релігійного, міфологічного жанрів**.

Художній образ – це форма відображення довкілля, думок, почуттів або фантазії митців виразовими засобами певного виду мистецтва.

Жанр (фр. «рід» і «вид») – рід творів мистецтва, що об'єднані певними художніми особливостями і виявляються у змісті й формі.

Робота в групах. Створіть разом панно «У наших серцях – Україна!». Намалюйте ілюстрації до вірша Надії Красоткіної у форматі серця та наклейте їх на зображення обрисів карти України (*художні матеріали та техніка за вибором*).

Це дивосвіт! І як тут не радіти,
Навколо стільки щастя і снаги!
Річки, озера, надзвичайні квіти,
В плакучих вербах й лозах береги...
А навесні пташок чарівні співи,
У ніжних барвах квітнуть всі поля!
Густі ліси казкові й гомінливі,
У росах прокидається земля.

Чим особливі художні образи образотворчого мистецтва? Назви жанри образотворчого мистецтва. На дозвіллі досліди, які жанри / види образотворчого мистецтва є найбільш популярними.

Розпочніть підготовку групового проєкту **«Жанри мистецтва»**: об'єднайтеся в групи; розподіліть обов'язки; розплануйте свою діяльність; обговоріть очікуваний результат проєкту, наприклад, електронний каталог.

Образи народного і професійного мистецтва

Українці здавна наповнюють і передають від покоління до покоління безцінну скарбницю **фольклору** з казками, піснями, танцями. Народні пісні ваблять душу мелодійністю, ніжністю, дарують неповторні емоції.

Як народжується народна пісня? Від серця до серця, з уст в уста передаються слова і музика, потім їх підхоплюють десятки, сотні людей. Пісня шириться просторами землі, видозмінюється та доповнюється її текст... А першоджерела та першотворці пісень губляться в далекому історичному минулому. Залишається мелодія, щира, правдива – і завжди сучасна.

Надзвичайна мелодійність народних пісень приваблювала багатьох музикантів: композиторів, виконавців, – і народжувалися твори професійного мистецтва.

Марія Бурмака. «Коник-сірячок». РоНіка «Коломийка».

Валентин Сильвестров. «Колыскова». Мирослав Скорик. «Коломийка».

Порівняй характер, мелодію, ритм прослуханих творів. Об'єднай їх у групи за спільними ознаками. Зроби висновки. Про що «розповіли» тобі персонажі картин Ольги Машевської (1) та Святослава Гординського (2)?

Фольклор – усна словесна і музична народна творчість.

Музична грамота

Українські народні пісні можливо об'єднати в жанрові групи відповідно до їхнього змісту (про що в них ідеться) або місця чи часу їх виконання.

Обрядові	Побутові	Ліричні	Історичні, думи
На народження дитини, хрестини, заручини; весільні, календарно-обрядові	Про побут, стосунки між людьми, жартівливі, колискові	Про щасливе й нещасне кохання	Про подвиги народних героїв, гетьманів, козаків, стрільців тощо

Народні пісні різноманітні за текстами, мелодіями. Але, слухаючи вперше пісню і не знаючи її тексту, ми часто можемо безпомилково впізнати її жанр. Чому так відбувається? Завдяки чітким, упізнаваним жанровим ознакам у мелодії, ритмі, темпі тощо.

 Заспівай фрагменти пісень. Визнач характерні жанрові ознаки колискової, історичної пісні та коломийки.

1
Лю - лі, лю - лі, мій си - ноч - ку, справ - лю то - бі ко - ли - соч - ку.

2
Ой у лу - зі чер - во - на ка - ли - на по - хи - ли - ла - ся.

3
Чу - ти го - лос трем - бі - ти, ще й му - зи - ки гра - ють.

Мелодія	Темп	Ритм
Наспівна, з інтонаціями «погойдування»	Повільний	Рівномірний
Грайлива, танцювальна	Швидкий, жвавий	Рівномірний і синкопований
Бадьора, маршова	Помірний чи швиденький	Рівномірний чи пунктирний

 «Дитячих мрій країна» (музика Геннадія Рагуліна, вірші Віталія Мусієнка).

 Наведи приклади народних пісень різних жанрів. Які є зв'язки між народним і професійним мистецтвом? Спостерігай: як часто ти чуєш народні мелодії в житті?

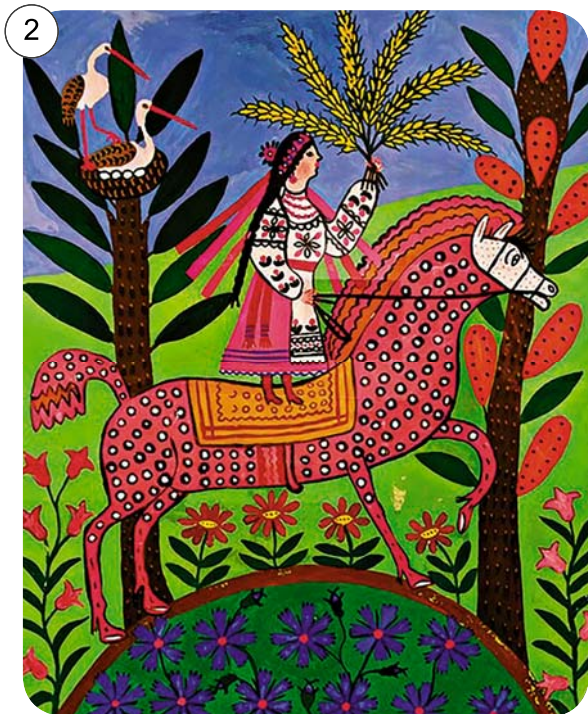

Образи народного і професійного мистецтва

Від найдавніших часів і донині умільці декоративного мистецтва України спостерігають зовнішній вигляд природних форм рослин, тварин, людей. І створюють незвичайні та часом чудернацькі декоративні образи, які вирізняються узагальненою виразною формою, умовним кольором і несподіваним декором.

Як народжуються декоративні образи? Народні майстри творчо добирають найсуттєвіші ознаки природної форми та застосовують **стилізацію**. Для цього вони у зображеннях поєднують загальне й індивідуальне, узагальнюють другорядне, оздоблюють твір візерунками.

Які характерні особливості зображення свідчать про належність робіт Ольги Бердник-Отнякіної (1), Марії Приймаченко (2), Марфи Тимченко (3) до творів декоративного мистецтва (колір, форми, орнаментация)? Чи відповідає забарвлення декоративних образів реальному кольору зображуваного? Як це впливає на емоційне сприйняття?

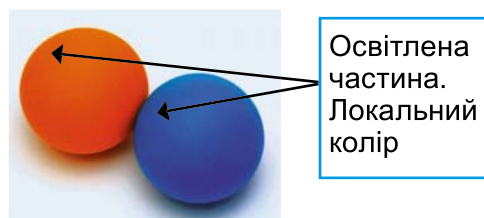
З давніх часів кольорам надавали символічне значення. Через колір-символ митці передавали певне «повідомлення», викликали асоціації, навіювали настроїв, стан, почуття.

Декоративне мистецтво – це мистецтво прикрашання архітектурних споруд, предметів праці, побуту та одягу.

Образотворча грамота

Локальним (чистим) кольором називають колір без кольорових відтінків, що з'являються під впливом освітлення, повітряного середовища. У декоративному мистецтві – це умовний колір, що може щось символізувати.

Вправа. Визнач і назви локальні кольори декоративних образів птахів народних розписів України, зокрема косівського (1), петриківського (2), яворівського (3).

Створи декоративний образ казкового птаха-ночі фарбами.

Сходінками до майстерності:

- Уяви (чи добери світлину) реального птаха для стилізації. Намалюй локальним кольором його силует.
- Спрости зображення другорядних елементів форми. Додай характерні дедалі. Розпиши візерунками.

? Як народжуються декоративні образи? За допомогою яких прийомів вони набувають виразності?

За матеріалами в підручнику порівняй декоративні образи: що їх об'єднує, а що – вирізняє? У вільний час досліди в інтернеті декоративні образи птахів, які створили митці України і світу. Які емоції, почуття вони викликають у тебе? Який настрій навіюють?

РОЗДІЛ І. ОБРАЗИ ПРИРОДИ В МИСТЕЦЬКИХ ЖАНРАХ

Образи тварин у мистецтві

Кожен вид мистецтва своєю особливою мовою відтворює навколишній світ і світ наших почуттів. Через тисячоліття пронесло людство любов до тварин і захоплення ними: милими і ніжними; норовистими і грізними, закарбувавши ці образи у творах мистецтва. Особлива шана давніх індусів відчутна в зображеннях слонів – символу мудрості й доброти, – які є на стінах печер (1). Досконалістю й реалістичністю зображень тварин вражає мистецтво давніх греків (4). І сьогодні митці з великою любов'ю відтворюють різноманітні тваринні образи. Наприклад, в екоскульптурі з гілля (3) та цифровому постері (2).

Тварини – джерело натхнення для музикантів. І якщо у вокальній музиці розкриттю образу сприяє словесний текст, то в інструментальній для відтворення характеру, рухів, голосів тварин промовистими є мелодія, ритм, тембр, динаміка...

Ярослав Барнич. «Коник». Роберт Шуман. «Сміливий вершник» (на вибір). Джоаккіно Россіні. Увертюра до опери «Вільгельм Телль» (фінал).

Схарактеризуй темп, мелодію, ритм, динаміку творів. Який засіб музичної виразовості найбільше «переконав» тебе щодо впізнаваності кожного образу? Яке ставлення художників до тварин передано на давніх та сучасних зображеннях?

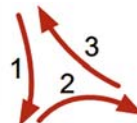
Музична грамота

Інструментальні музичні твори часто мають певну назву, яка ніби «програмує» слухача, допомагає налаштуватися на сприйняття, підключити фантазію і уявити образ. Такі твори називають *програмами*.

Водночас існує багато музичних творів, назва яких визначає їх жанр, наприклад, вальс, увертюра, симфонія, соната... Це – твори *непрограмної музики*.

Каміль Сен-Санс. «Карнавал тварин». «Слон».

Уяви себе диригентом/диригенткою. Диригуй під музику К. Сен-Санса: відтвори своїми жестами характер музики (плавно), зміни динаміки (якщо гучність музики посилюється, жести стають ширші), темп (помірний). Чому, на твою думку, композитор використав тембр контрабаса і жанр вальсу?

ПЕС ПАТРОН

Музика Алли Мігай Вірші Костя Гнатенка

Він не га-ня дар-ма во-рон. щоб аж до не-ба піл. Він
щоб без-печним був нашдвір, і в скве-ри-ку га-зон, на

справжній во-ін Збройних Сил. ма-ленький пес Патрон. і
вар-ті завжди пес Патрон, у ньо-го гос-трий зір..

Приспів

Пес Пат-рон хо-робрий во-ін пес Пат-рон пухна-та зброя пес Пат-рон,
пес Пат-рон, хо-роб-рий пес Пат-рон.

П'ЄСА (фр. *piese* – «шматок»)

Невеликий за обсягом сольний або ансамблевий завершений музичний твір

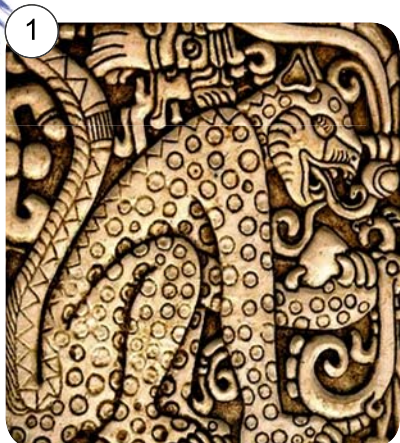
Драматичний твір, призначений для сценічного втілення

Які засоби музичної виразовості використовують музиканти для відтворення образів тварин? Наведи приклади творів програмної і непрограмної музики. На дозвіллі переглянь один із мультфільмів, де головні персонажі – тварини (наприклад, «Льодовиковий період», «Король Лев» та ін.). Якими людськими якостями їх наділено?

Образи тварин у мистецтві

Здавна люди зображали тварин, певно вірили в їхню магічну силу. Так народився **аніمالістичний жанр**. Зображення тварин, вирізані з кістки чи каменю, з глини, висічені на стінах печер, фігурки звірів, відлиті з металу, є першими творами скульптури (1–4).

Художні образи візуальних **пластичних мистецтв** розгортаються у просторі та прикрашають архітектуру (наприклад, рельєфи 1, 3, 5 із зображеннями тварин).

На дозвіллі поцікався, чому скульптуру іноді називають пластикою.

Схарактеризуй і порівняй рельєфи на ілюстраціях. Поміркуй, яким способом вони створені. Визнач і назви, які художні засоби використали давні майстри, щоб увиразнити образи тварин. Скористайся підказками.

лінія,
контур

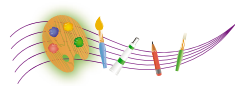
природні особливості
матеріалу

фактура
поверхні

реалістичність
форми

Аніمالістичний жанр (від лат. *animalis* – «тварина») – зображення тварин у візуальному / образотворчому та декоративному мистецтві.

Образотворча грамота

За допомогою об'єму, фактури **скульптори-анімалісти** різних епох передають пластику й досконалість форм, тривимірність образів і виразність рухів тварин у **круглій скульптурі** та **рельєфі**. Рельєфи можуть бути заглиблені в площину – **контррельєфи** і виступати над площиною – **барельєфи** та **горельєфи**. Рельєфні зображення тварин є окремою скульптурою або частиною архітектурної чи декоративної композиції.

Вправа. Експериментуй з різними інструментами та витисни оригінальні візерунки на фользі.

Створи образ слона в рельєфі (*тиснення фольги*).

ПЛАСТИКА

Гармонійність і виразність форм, зображень, образів (у живописі, поезії, музиці тощо)

Мистецтво ритмічних, гармонійних рухів тіла

Як народився анімалістичний жанр? Назви види рельєфів. Які засоби виразовості застосовують скульптори-анімалісти?

На дозвіллі в інтернеті розглянь пластику кришок для перемикачів Леандри Драмм. Чи можна зарахувати їх до візуального пластичного мистецтва? Розгадай секрет успіху бізнесу студії та галереї Дона Драмма.

Образи тварин у мистецтві

1

Обожнення тварин було характерним для мистецтва багатьох народів. У Давньому Єгипті божеств зображали у вигляді людей з головами тварин. Однією з таких була богиня Бастет (з головою кішки) – захисниця домашнього вогнища. Часто її зображували просто як домашню улюбленицю. І в наш час ці образи – реалістичні та фантастичні – часто трапляються у творах художників. А статуетка чорного kota стала одним із туристичних символів Єгипту (1).

2

3

У музичному мистецтві образи котиків також посідають почесне місце. Мовою музики відтворюється їхній характер, настрої або особливості «спілкування».

Лерой Андерсон. «Котячий вальс». Джоаккіно Россіні. Арія «Котячий дует».

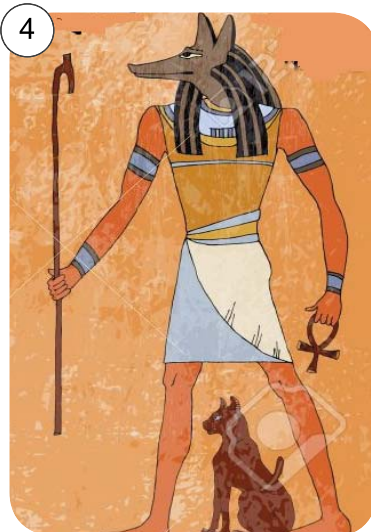
Як музика (характер, інтонації, темп, тембр) розкриває назву твору «Котячий вальс»? Пригадай ознаки вальсу. Зверни увагу: музична форма вальсу – тричастинна.

I ч.

II ч.

III ч.

Пригадай, що таке вокаліз. Як ти вважаєш, про що «розповіли» співаки? Як музиці вдалося передати діалог котів? Які музичні колективи виконували вальс та арію? Уяви та опиши музику, що виконують котики та собачки на листівці (2) та картині Генрієтти Ронер Кріп (3). Як зображено кішку на давньоєгипетському розписі? Поцікався, хто із давньоєгипетських богів поруч (4).

Арія – жанр вокальної музики для голосу з інструментальним супроводом.

Музична грамота

Фактура – важливий засіб виразовості різних видів мистецтва.

Музична фактура представляє взаємодію різних голосів у творі.

Найпоширеніші її види – *гомофонічна* (мелодія із супроводом) та *поліфонічна* (багатоголосся, у якому окремі мелодії мають самостійне значення).

Досліди музичну фактуру на прикладі творів, що написані в різні часи. А натхненням для їх створення були котики, які любили слухати музику й мандрувати клавіатурою улюбленого музичного інструмента їхнього хазяїна.

Зверни увагу, у творі «Кошеня на клавіатурі» провідною є мелодія, яку супроводжує акомпанемент. Це – гомофонічна фактура. У «Котячій фузі» звучить багато голосів, які ніби «переплітаються» між собою (зверни на це увагу на відео). Це – поліфонічна фактура (*полі* – «багато», *фон* – «голос»). Спробуй графічно – лініями – передати музичну фактуру цих творів.

Зез *Конфрей*. «Кошеня на клавіатурі» *Доменіко Скарлатті*. Сوناتа соль мінор «Котяча fuga».

Канон – різновид поліфонічної фактури. Виконай каноном фрагмент коліскової пісні.

КОТИКУ СІРЕНЬКИЙ

Українська народна пісня

1 голос

Ко-ти-ку сі-рень-кий, ко-ти-ку бі-ленький, ко-ти-ку во-ло-ха-тий, не хо-дипо-ха-ті.

2 голос

Ко-ти-ку сі-рень-кий, ко-ти-ку бі-ленький, ко-ти-ку во-ло-ха-тий, не хо-дипо-ха-ті.

ФАКТУРА

Спосіб оформлення багатоголосної музичної композиції

Характер поверхні: гладкість, шорсткість, рельєфність тощо; зовнішній вигляд матеріалу з його характерними особливостями

Які музичні жанри допомогли розкрити різні характери домашніх улюбленців? Що нового ти дізнався / дізналася про музичну фактуру?

Образи тварин у мистецтві

Здається, котів люблять усі! Ще у Давньому Єгипті цих тварин вважали священними, їхні скульптурні образи ліпили з глини, висікали з каменю, розміщували на стінах храмів у рельєфних композиціях.

Щоб досягти художньої виразності свого творіння, давньоєгипетські майстри багато уваги приділяли засобу виразовості скульптури – фактурі. Добирали матеріал та художні техніки його обробки. Підкреслювали пластичні якості за допомогою освітлення. Часто скульптурне зображення розмальовували фарбами.

Особливим різновидом царських скульптур були сфінкси – фантастичні образи левів з людськими головами. Вони втілювали ідею надприродної божественної сутності влади Єгипту, як-от Великий сфінкс у Гізі.

Поділися своїми враженнями від скульптури тварин Давнього Єгипту. Зверни увагу, як митці відтворили будову тіла, передали найхарактерніші риси, красу хутра.

Обговори з однолітками, як впливає вибір матеріалу на створення художнього образу в скульптурі.

За допомогою таблиці пригадай види скульптури. Визнач, до якого виду належать представлені на світлинах скульптурні твори.

Види скульптури за змістом і функціями

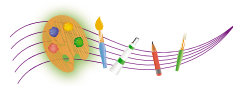
Монументальна – пам'ятники, монументи.

Монументально-декоративна – скульптурне оздоблення будівель, фонтани, паркова скульптура тощо.

Станкова – експонати музеїв, декор приміщень.

Скульптура малих форм – невеликі статуетки, що прикрашають побут людини, житло.

Образотворча грамота

Існують такі способи створення скульптури, як *ліплення* і *висікання*. Ліплення – це поступове збільшення розмірів шляхом додавання шматочків до шматка пластичного матеріалу (глина, пластилін). Висікання – відтинання зайвих шматочків, зазвичай із твердого матеріалу (камінь, дерево).

Вправа. Поекспериментуй зі стекою та різними підручними інструментами й створи фактуру різного хутра тварин.

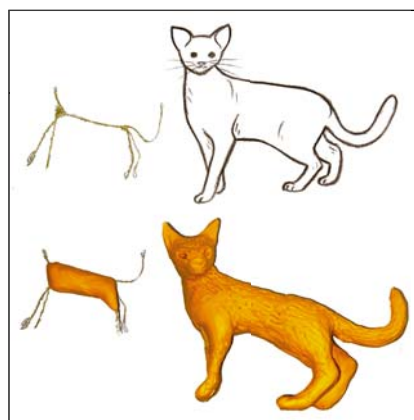
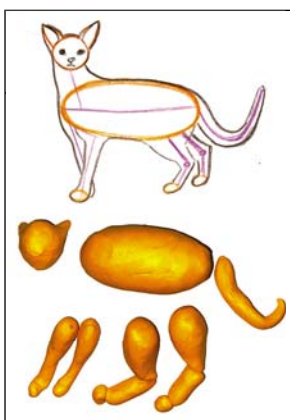
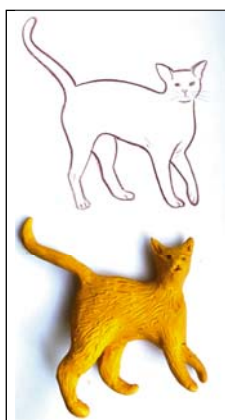
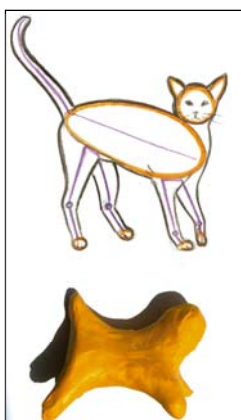
Виліпи kota одним із способів: витягуванням із цілого шматка; з'єднанням окремо виліплених частин тіла тварини (*пластилін або глина чи паперова маса*).

Сходінками до майстерності:

- Намалюй лінією ескіз.
- Розділи пластилін на частини: тулуб – найбільша; голова, лапи, хвіст – менші. Виліплюючи форму кожної деталі, дотримуйся пропорцій фігури. Зрізай зайвий пластилін, зарівняй поверхню, роби заглиблення, створи фактуру хутра тварини стекою.
- Для жорсткості тонких деталей використай каркас із м'якого дроту або шматки дерев'яних шпажок.

Варіант 1. Витягування із цілого шматка

Варіант 2. Конструктивний спосіб

Які особливості скульптури як виду образотворчого мистецтва? Якими засобами досягається виразність художніх образів у скульптурі?

Разом з однолітками почни створювати електронний фотокаталог з анімалістичними скульптурами. Поцікався, чи є такі скульптури в тій місцевості, де ти живеш.

Образи тварин у мистецтві

Тварини – улюблені персонажі митців. У своїх творах вони відображають своє ставлення до них: шану, любов, захоплення. Прагнуть створити цікавий та неповторний художній образ тварини – то реалістичний, то часом кумедний, грайливий та гумористичний.

Що кумедного на світлині «Дует» (1) та картині «На дієті» (2)?

Для втілення свого задуму композитори зазвичай обирають певний жанр, щоб якнайкраще відтворити музичний образ. Як-от **скерцо**... Якщо твір має таку назву – це вже свідчить про якісь несподіванки чи гумор. У музиці є багато різних прийомів, характерних для скерцо: жвавий темп, жартівливі переключки мотивів, що звучать по черзі в різних регістрах, або інші звукові «сюрпризи».

Досліди жанр. Зверни увагу і схарактеризуй темп, регістри, динаміку виконання скерцо А. Копленда та Ф. Шопена. Як мовою музики відтворено «спілкування» kota і мишки?

Аарон Копленд. «Кіт і мишка» (гумористичне скерцо). **Фридерик Шопен**. Скерцо № 2 (фрагмент). Вальс ре-бемоль мажор.

Звучала програмна чи непрограмна музика? Який склад виконавців грав? Який образ виник у твоїй уяві під час слухання вальсу Ф. Шопена, на створення якого митця надихнув песик, що «ганявся» за своїм хвостиком?

Який характер kota втілено в тисячолітній мозаїці з давнього міста Помпеї (3)?

3

Скерцо (з італ. «жарт») – музичний жанр переважно в тричастковому розмірі, якому властиві жвавий темп, різні ритмічні й гармонійні звороти.

Музична грамота

Музичні твори (вокальні, інструментальні, вокально-інструментальні), створені для виконання малим складом музикантів у невеликих приміщеннях, належать до *камерної* музики (від італ. *camera* – «кімната, невелике приміщення»).

Оркестрова музика призначена для виконання оркестром у концертних залах або просто неба.

КАМЕРНА МУЗИКА

солісти, різні ансамблі

ОРКЕСТРОВА МУЗИКА

різні види оркестрів

Харальд Северуд. «Заєць і лисиця».

Робота в парах. За музикою придумайте театралізацію, презентуйте її.

ПОСМІХАЙТЕСЯ

Музика *Олександра Осадчого* Вірші *Андрія Дмитрука*

5 Ра-но на зо-рі про-ки-дай-те - ся, со-няч-ній по-рі пос-мі-хай-те - ся.
Щоб він-ком пі-сень ли-нув ко-жен день, зран-ку не-од-мін-но пос-мі-хай-те - ся.

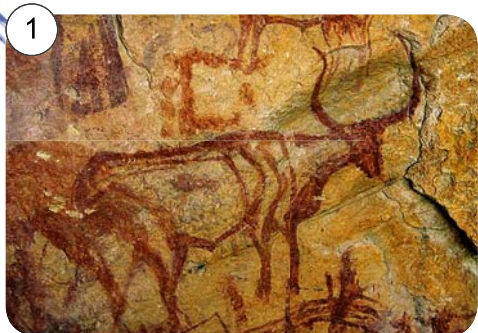
Яку історію «розповіли» ілюстрації Гарта Монтомери Вільямса? Уяви себе композитором, який хоче написати про це музичну історію. Які характеристики музики будуть доречні до кожної ілюстрації? Поміркуй, чи можна для розкриття цього сюжету використати жанр «скерцо». Поясни.

Як у мистецтві відтворюють гумористичні образи? На дозвіллі спостерігай і занотуй, як музика впливає на твоїх домашніх улюбленців. Поділися своїми спостереженнями. Поцікався комедійними кіно- та мультфільмами з головними героями – тваринами.

Образи тварин у мистецтві

Первісні люди мовою графіки виразно відтворювали на стінах печер вигляд тварин, передавали їхні звички й рух (1).

З появою паперу для художників-графіків з'явилися нові можливості, завдяки яким вдалося досягти майстерності у втіленні авторського задуму та створенні цікавих художніх образів анімалістичного жанру.

? Що «розповіла» тобі графіка невідомого давньокитайського автора (2) та Альбрехта Дюрера (3) про тварин? Визнач засоби художньої виразовості кожного твору (2–4). Обговори з однолітками, за допомогою чого досягнуто враження об'ємності, передано фактуру хутра тварин.

Виявити особливості форми та передати об'ємність у графіці можна за допомогою тону і тональних співвідношень. Що більша насиченість тону, то він темніший, що менша – світліший.

? Проаналізуй схему тонів ахроматичних кольорів (білий, сірий, чорний). Поміркуй, якими художніми матеріалами можна досягти темнішого тону.

ТОН

Музичний звук; відстань між двома звуками

Характеристика кольору

ШТРИХ

Спосіб видобування звуків голосом чи на інструменті

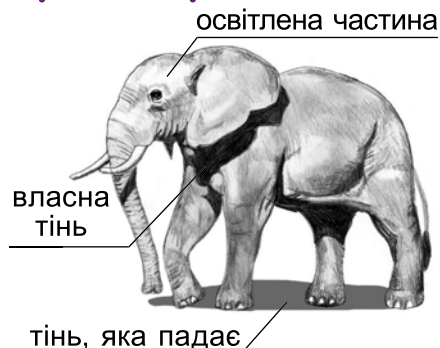
Короткий рух, коротка лінія, що виконується одним рухом руки

Образотворча графіка

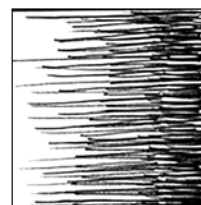
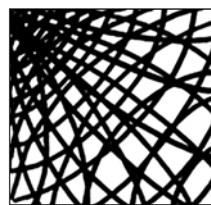
Світлотінь – засіб виявлення форми. Поєднання світла й тіні в рисунку дозволяє передати форму, об'єм, фактуру.

Усі об'єкти (предмети) об'ємні. Щоб точніше це передати, потрібно вміти розрізняти:

- освітлену частину – на яку падає світло;
- власну тінь предмета (затемнену частину);
- тінь, яка падає від самого об'єкта (предмета).

Вправа. Досягни різного ступеня насиченості засобами графіки.

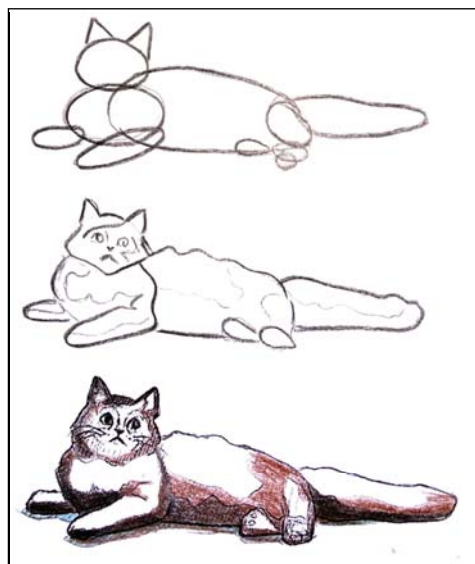

Виконай лініями та штрихами графічні замальовки котів (*графічні матеріали*).

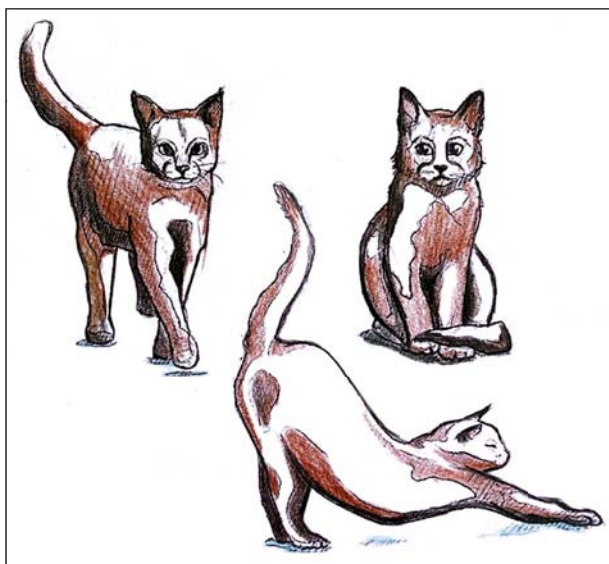
Сходінками до майстерності:

- Починай роботу із загальних начерків обрису. Потім познач контури тіла.
- Уточни форму та передай характерні деталі.
- За допомогою світлотіні створи враження об'ємності.

Варіант 1

Варіант 2

Поміркуй, чому світлотінь в образотворчому мистецтві важлива. Досліди, які засоби виразності графіки найбільше застосовували анімалісти від найдавніших часів до сьогодення. Чи використовують їх у комп'ютерній графіці?

Образи тварин у мистецтві

Птахи, мабуть, фаворити з-поміж тварин для натхнення митців, зокрема композиторів. Спів пернатих заворожує і ніби кидає виклик: «А чи зможеш ти створити таку красу мовою музики?». Багато композиторів досліджують спів пташок. А потім завдяки можливостям музичної мови – мелодії, ритму, тембру музичного інструмента – намагаються відтворити спів птахів.

Нині, завдяки використанню технічних засобів, композитори іноді здійснюють пряме вставлення записів пташиного співу в музичні твори.

Музичними «кольорами» – тембрами інструментів – «промовляє» оркестрова музика, що звучить у різних жанрах від п'єси-мініатюри до симфонії.

Спів птахів. *Георг Гендель*. Концерт для органа з оркестром «Зозуля і соловей» (фрагмент). *Ейноухані Раутавара*. «Концерт для птахів з оркестром» («Арктична пісня»).

Як вдалося Георгу Генделю відтворити голоси птахів? Що особливого у звучанні кожного концерту? У якому з творів – імітація пташиного співу, а в якому – реальні голоси птахів? Уяви і розкажи, як може звучати хор птахів на картині Яна ван Касселя Старшого (1). Про що можуть думати пташки на фрагменті картини Яна Брейгеля Старшого (2)?

Поміркуй, чи є у місцевості, де ти живеш, птахи, схожі на птахів з давньоєгипетського стінопису (3).

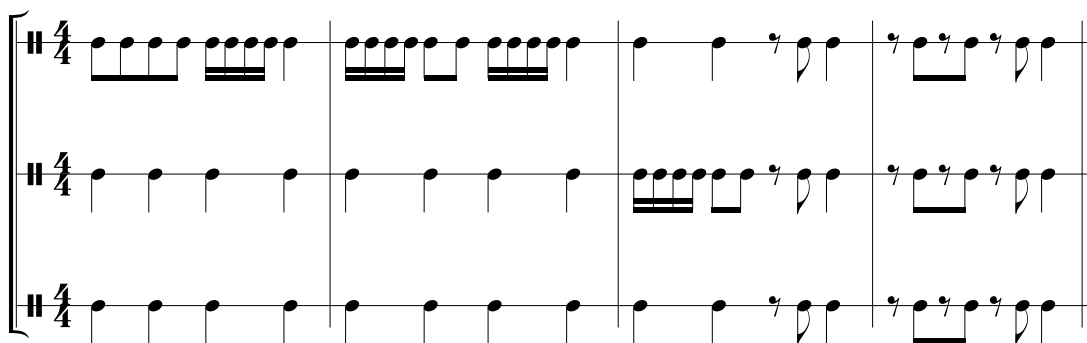

Секрет музичного жанру «концерт» зашифрований у його назві. Слово «концерт» має подвійне походження: від латинського *concertare* – «змагатися» і від італійського *concerto* – «згода». Діалог / змагання соліста / солістів та оркестру відбувається узгоджено і злагоджено задля втілення загального задуму твору і створення цілісних музичних образів.

 Пригадай і назви групи симфонічного оркестру та музичні інструменти, що входять до них.

 Робота в групах. Створіть і виконайте ритмічно-звуковий фрагмент «концерту». Оберіть «солістів», які мають придумати свої ритмічні послідовності на вибраному інструменті (сопілка / свистулька / металофон / маракаси тощо) у розмірі 4/4. Усі інші – «оркестр». За вказівкою диригента (вчителя / вчительки) виконайте по черзі партію оркестру і надайте можливість показати майстерність «солістам». Під час виконання «соліста» оркестр має на *p* акомпанувати.

 «Посміхайтесь» (музика *Олександра Осадчого*, вірші *Андрія Дмитрука*).

КОНЦЕРТ

 Жанр оркестрової музики

Публічне виконання мистецьких номерів за певною програмою

 На основі твого розуміння «спілкування» соліста й оркестру в жанрі «концерт» і власного досвіду вислови думки про важливі умови злагодженої роботи в команді для досягнення запланованого результату.

На дозвіллі поцікався цією історією. Якось вранці бразилець Анелі побачив фото птахів на електричних дротах. Натхнений цим видовищем, він написав музику. Цікаво, що замість дротів він уявив нотний стан, а розташування птахів «переклав на ноти». А потім створив це відео.

Образи тварин у мистецтві

Милуючись кольоровою гамою доквілля, живописці не можуть не замислитися: «Як багатством кольорів та відтінків передати різнобарвне розмаїття і відтворити красу природи?». Тому впродовж тисячоліть митці досліджують властивості кольорів і застосовують їх у своїх творіннях, зокрема в монументальному живописі.

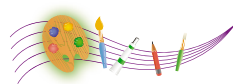
Фреска – найдавніша техніка монументального живопису, її виконують фарбами по вологій штукатурці. Поширеною є й техніка **мозаїки** – викладення зображення з ретельно дібраних кольорових камінців (або шматочків скла чи кахлів). До наших часів збереглися стінописи Давнього Єгипту (1), палацу острова Крит (2), будинків міста Помпеї (3) із унікальними анімалістичними зображеннями.

Поділися своїми емоціями від фресок та мозаїк. Схарактеризуй образи тварин. Розглянь, як у монументальному живописі передано колір, форму та фактуру. Яким кольоровим поєднанням віддано перевагу? Як це впливає на емоційне сприйняття? Порівняй сучасну Гері Дростла (4) та давню (3) мозаїку. Поміркуй разом з однолітками, як у давні часи ставилися до тварин.

Монументальний живопис – вид живопису, твори якого призначені для розміщення на архітектурних спорудах, проте є самостійними за своїми образно-художніми рішеннями.

Образотворча грамота

Завдяки *колірному тону* певний колір відрізняється від усіх інших кольорів. У кожного кольору багато тонів. Властивість кольору бути більш чи менш яскравим (світлим) – це *світлота*, тобто ступінь наближення кольору до білого. Утворюємо розбіленням. Ступінь чистоти – *насиченість*. Це додавання до чистого кольору чорного, тобто затемнення.

Гама тонів червоного кольору

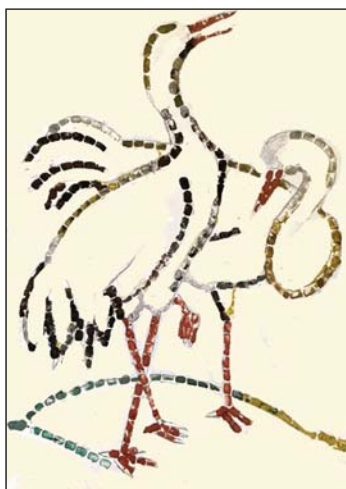
Вправа. Проаналізуй гаму тонів червоного кольору. Як можна утворити тон (розбілений, затемнений)?

Створи імітацію анімалістичної мозаїки (*гуаш, техніка штампування*).

Сходінками до майстерності:

- На тонованому папері намальовуй допоміжними лініями загальну форму.
- Віддрукуй плямами певних кольорних тонів обрис, оперення та частини тіла птахів, тло тощо.

ГАМА

Звукоряд між однойменними звуками на відстані октави

Ряд гармонійно взаємопов'язаних відтінків кольору

Назви властивості кольору. Що тобі відомо про монументальний живопис? Чим особливі фрески та мозаїки?

На дозвіллі здійсни віртуальний екскурс до давніх споруд. Поміркуй, чому архітектура та монументальний живопис творять разом цілісний художній образ окремої споруди чи ансамблю?

Довкілля в художніх образах

Довкілля напрочуд розмаїте барвами та формами. А скільки в ньому звуків! Вслухайся у завивання вітру, плескіт хвиль, гуркіт грому, дзвін дощових крапель, хрускіт снігу, гудіння дротів, спів птахів то помітиш, що ніби чуєш «мелодію» природи. Недарма впродовж століть композитори і музиканти, навчаючись у природи, прагнули відтворити її звукове різноманіття.

? Якими засобами живопису Ольга Кваша «розповіла» про пору року, явища та настрої природи? Якою відтворена літня гроза та зимова тиша?

🎧 *Антоніо Вівальді. Цикл «Пори року». «Літо. Частина 3 («Гроза»)».*

? Якою представлено грозу в музиці А. Вівальді? Які музичні засоби використав композитор для звукового відтворення природного явища (темп, перегукування «соліст-оркестр», акценти, динаміка)? Соло якого музичного інструмента «веде діалог» з оркестром у концерті? Які емоції викликала музика?

радість

сум

тривога

збентеженість

страх

Італійський композитор Антоніо Вівальді створив **цикл** «Пори року» із чотирьох концертів для скрипки з оркестром. До кожного концерту є сонет (ліричний вірш) та вказівки композитора про явище / звуки природи, які має відтворити музикант. Кожен з концертів складається з трьох частин, що розкривають різні характеристики цілісного художнього образу твору.

Музична форма жанру «концерт»

I частина швидко

II частина повільно

III частина швидко

Музичний цикл – поєднання окремих частин або творів, самостійних за будовою, але пов'язаних єдністю задуму.

Досліди жанр «концерт». Ознайомся з орієнтовним перекладом сонетів до кожної частини твору. Зверни увагу, як музичною мовою відтворено різний характер зими – суворої й вітряної, тихої й мрійливої, холодної й непередбачуваної. Поміркуй і поясни, як ці особливості жанру сприяють розкриттю цілісного музичного образу зими:

виконання
(«соліст–оркестр»)

тембр
(інструменти
оркестру)

динаміка
(від *pp* до *ff*)

музична форма
(три самостійні
частини)

1 ч. Тремтиш від холоду й жахливого вітру! Бігаєш по крижаному снігу, щохвилини тупаючи ногами, і так холодно, що зуби цокотять від сильного морозу.

2 ч. Як приємно зігрітися у спокої та затишку перед вогнищем каміна, коли на вулиці така холоднеча...

3 ч. По льоду йдеш обережно й повільно, бо страшно послизнутись і на землю впасти. Така-от зима! Втім, незважаючи ні на що, це – прекрасна пора року!

Антоніо Вівальді. Цикл «Пори року». Концерт «Зима».

МУЗИКА ЗЕМЛІ

Музика і вірші *Анатолія Житкевича*

По-слу-хай му-зи-ку зем - лі: в ній за-пах трав і сон-ця лас-ка,
у си-нім не-бі жу-рав - лі, а на до-ло-нях – див-на каз - ка!
Спі-ва-є чис-те дже-ре - ло, нав-ко-ло вквіт-час-те бар - він – ком,
і піс-ня лю-дям на доб - ро – лу-на-є ра-діс-но і дзвін-ко.

Зроби узагальнення щодо поняття «концерт». На дозвіллі збирай фонотеку з музичних творів, присвячених природі, довкіллю. Яка за характером та тембровими звучаннями музика співзвучна кадру з аніме-фільму (1)?

На дозвіллі поекспериментуй: за допомогою різних предметів (*паперу, паличок, плівки*) спробуй зімітувати звуки дощу, грому, шелесту листя тощо.

Довкілля в художніх образах

Пейзаж є одним з найулюбленіших жанрів образотворчого мистецтва. Це художні твори, у яких зображено природу або певну місцевість. Краса природи, реальне або уявне довкілля – постійне джерело натхнення для **пейзажистів** (художників, фотографів, дизайнерів).

Китайці першими почали створювати художній образ природи на сувоях (1) – картинах видовженого формату. Вони вважали, що «природа – міра всіх речей», і милуватися краєвидом – один із шляхів пізнання істини. Китайські пейзажі – це витончене поєднання ліній і фарб, слова й каліграфії.

? Уяви, що ти перебуваєш у зображеному на сувої (1) китайському краї. Схарактеризуй його природу, те, що близько і далеко від тебе. За допомогою чого, на твою думку, передано відчуття глибини простору?

Як давньоєгипетські художники відтворили простір довкілля з деревами і водоймою (2)?

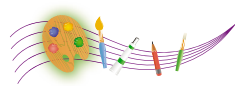
Що в цифровому пейзажі Альони Величко (3) ти бачиш нереальним? Які кольори найбільше привертають твою увагу? Чи є цифровий пейзаж Альони Величко живописом? Поясни. Порівняй свої відчуття, емоції від художніх образів природи творів (1, 3).

Різновиди пейзажів та їх зображення

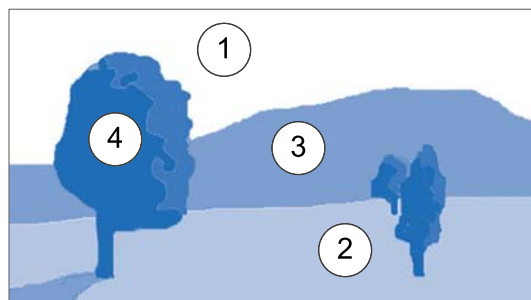
міський	садово-парковий	природний	сільський
вулиці, заводи тощо	куточки парків, садів	водойми, рівнини, ліси, гори тощо	сільські будівлі і краєвиди

? Знайди на сторінках підручника ілюстрації з пейзажами, що зазначені в таблиці «Різновиди пейзажів та їх зображення».

Образотворча грамота

Щоб розташування світла і тіней у пейзажі відповідало дійсності, дотримуйся тонового розподілу: небо (1) зображай у найсвітліших тонах; горизонтальні ділянки та плоску поверхню землі (2) – трохи темнішими; похилі поверхні (3) – більш темними; вертикальні поверхні, наприклад стовбури дерев (4), – найтемнішими.

 Проаналізуй подану вгорі схему та обміркуй, як сонячне світло впливає на тоновий розподіл у пейзажі (що освітлює, від чого може відбиватися / не відбиватися сонячне світло).

 Намалюй природний пейзаж улюбленої пори року (*пастель або соус чи інший м'який матеріал*).

Сходінками до майстерності:

- Уяви краєвид. Проведи лінію горизонту. Наміть предмети першого та другого планів.
- Роботу виконуй від найтемніших до найсвітліших плям. Густу насичену лінію можна розтерти, утворюючи різні тони кольору. Для отримання різних відтінків накладай один колір на інший.
- Поблизкай поверхню лаком для волосся.

Варіант 1

Варіант 2

Варіант 3

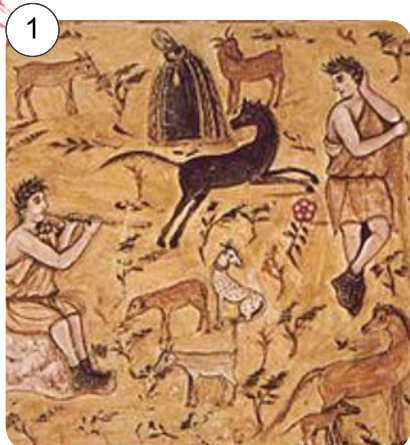
 Що ти можеш розповісти про пейзаж? Чому під час роботи над пейзажем потрібно дотримуватися тонового розподілу?

Поцікався на дозвіллі, як пейзаж може впливати на емоційний стан людини. Які пейзажі лікують людей?

Переглянь відео Всеукраїнської школи онлайн «6 клас. Мистецтво. Пейзаж. Як відчувати природу?» та дізнайся більше про пейзаж.

Довкілля в художніх образах

Картини природи, сцени, зазвичай, сонячного безтурботного настрою в мистецтві мають назву «пастораль» (від фр. «сільський», «пастуший»). Часто в них утілено різні почуття, що наповнюють людину, яка перебуває на лоні природи.

Музика також може відтворювати пасторальні настрої в різних інструментальних жанрах – камерних та оркестрових. Утім, незалежно від жанру, назва музичного твору «Пастораль» або «Пасторальна», вже спрямовує слухача: це відчуття, пов'язані з милуванням і захопленням доквіллям та природними явищами.

Доменіко Скарлатті. Соната ре-мінор «Пасторальна».

Чи можна назвати пастораллю мініатюру з давньоримського рукопису (1) та картини Франсуа Буше (2), Ксенії Чаціної (3) та Мері Стоддарт (4)? Підтверди чи спростуй. Як ти думаєш, ці твори написані в один часовий період чи в різні? Який настрій створила музика сонати? Добери відповідні характеристики.

радість

грайливість

сум

задумливість

тривога

Пасторальні настрої та відчуття втілено в багатьох музичних творах – невеликих камерних або великих, масштабних, як-от **симфонія**.

Симфонія (від грец. «співзвуччя, злагоджене звучання») – великий твір для оркестру, що зазвичай складається із чотирьох різнохарактерних частин.

Соната (від італ. «звучати») – жанр камерної музики для одного або кількох інструментів.

Досліди жанр «симфонія» на прикладі Симфонії № 6 «Пасторальна» Л. ван Бетховена. Кожна її частина має програмну назву, яка налаштовує слухача на розгортання симфонічного сюжету. Водночас композитор стверджував, що музика твору не змальовує конкретні події чи картини, а передає відчуття, пов'язані із сільською природою.

ПАСТОРАЛЬНА СИМФОНІЯ

I ч. «Пробудження радісних відчуттів від прибуття в село»

II ч. «Сцена біля струмка»

III ч. «Веселе зібрання сільського люду»

IV ч. «Гроза, буря»

V ч. «Пісня пастуха. Відчуття радості і вдячності після закінчення бурі»

Людвіг ван Бетховен. Симфонія № 6 «Пасторальна» (фрагменти).

Під час слухання музики занотуй (або графічно змальовуй) емоції, думки, образи, що виникли в тебе. Зверни увагу на тембри, характер мелодій, темп, динаміку, які використав композитор для відтворення пасторальних настроїв. Зроби узагальнення: чи вдалося митцю завдяки жанру «симфонія» різнобічно показати чуттєве розмаїття, викликане природою?

Мелодія	наспівна, стрімка, спокійна, бурхлива, активна
Динаміка	<i>p mp mf f ff</i>

Темп	повільний, помірний, швидкий
Тембр	інструменти / групи інструментів симфонічного оркестру

«Музика землі» (музика і вірші Анатолія Житкевича).

Робота в групах. «Прикрасьте» мелодію пісні «Музика землі». Одна із груп виконує пісню, інші, заздалегідь домовившись про черговість виконання, створюють імітації звуків природи: шерехи, стукіт, спів пташок, гуркотіння тощо.

Схарактеризуй пасторальні настрої в різних видах мистецтва.

На основі «Пасторальної симфонії» Л. ван Бетховена створено мультфільм «Фантазія». На дозвіллі переглянь його, поділися своїми враженнями. Який настрій він у тебе викликав?

«Пасторальна» симфонія Л. Бетховена надихала учасників міжнародного екологічного проєкту «Beethoven Pastoral Project». Вони закликали людей переосмислити своє ставлення до природи й захистити довкілля задля себе і нащадків. Які екологічні заходи запропонуєш ти?

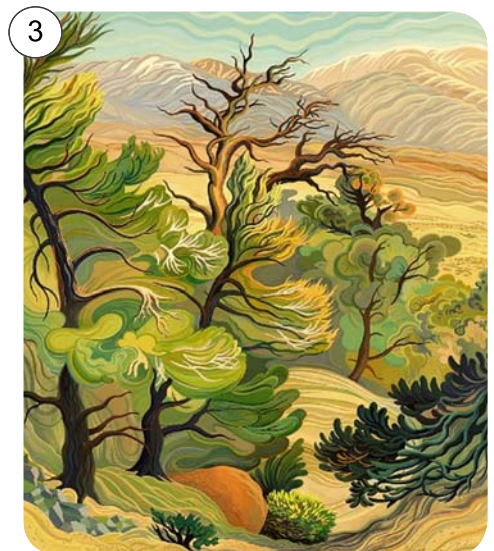

Довкілля в художніх образах

Майстерність художників вражає достовірністю передачі довкілля в різних видах пейзажів. Щоб створити враження неосяжної глибини, безкрайньої далечі, безкінечності простору на площині, вони використовують правила лінійної перспективи.

Вдивляючись у просторові плани пейзажів, можна помітити, як змінюються розміри ближніх і дальніх зображень (висота, ширина, довжина поверхонь).

Назви різновиди пейзажів. Чим кожен з них особливий? Які засоби художньої виразовості допомогли Георгію Нарбуту (1) відтворити територію вулиці; Робу Барнсу (2) – простір левади; Філісіу Шаферу – шир довкілля (3)? Як вибір формату та розташування лінії горизонту вплинули на розкриття художнього образу в кожному пейзажі?

Проаналізуй, як у пейзажі (4) змінюється розмір об'єктів (стовпи, дерева, світлофори, дорожня розмітка) з віддаленістю від спостерігача.

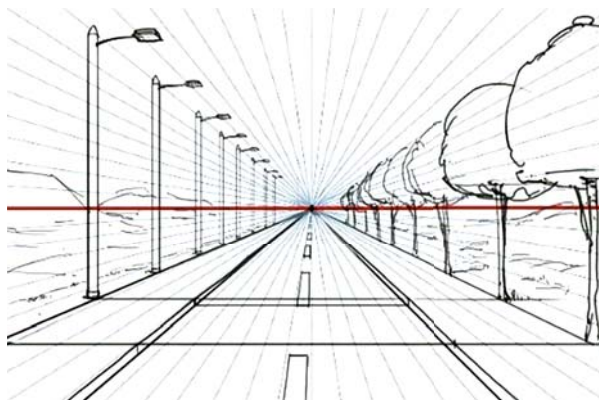
Лінійна перспектива – зображення предметів з урахуванням уявної зміни їхньої величини та форми, зумовленої розташуванням предметів у просторі та їх віддаленістю від спостерігача.

Образотворча грамота

Для передачі простору пейзажисти застосовують правила *лінійної перспективи*:

- що далі предмет від глядача, то меншим він здається;
- паралельні горизонтальні лінії, віддаляючись, не тільки зближуються, але й на рівні очей сходяться в одну точку (точка сходження);
- усе, що має вертикальний напрямок (стовпи, стіни будинків тощо), зображується вертикально.

Створи відтиск за допомогою форми, виготовленої з речей, що були в ужитку (*лоток із спіненого полістиролу (або картон)*).

Сходишками до майстерності:

- Для створення форми для друку видряпай шпажкою на зовнішньому боці лотка лінію горизонту, лінії, що зближуються в точці сходження, стовбури та гілки дерев.
- Нанеси на форму фарбу, притисни до неї аркуш білого паперу та зроби відтиск.
- Після очищення форми можеш поекспериментувати з іншими кольорами фарб.

Що ти знаєш про лінійну перспективу? Яким буде малюнок із зображенням доквілля, якщо не дотримуватися правил лінійної перспективи?

На дозвіллі подивись відео та дізнайся, як можна зробити відтиски картоном.

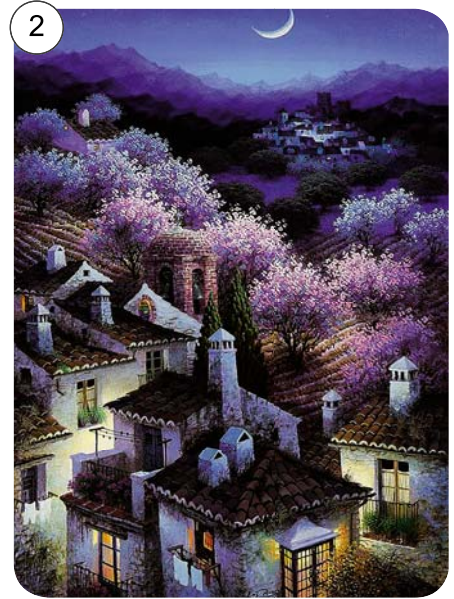
За можливості створи світлини з об'єктами доквілля (залізні колії, стовпи обабіч дороги, дорога алеї тощо). Визнач точку сходження. Проаналізуй висоту об'єктів.

Довкілля в художніх образах

Подивись на вечірнє небо!
Пурпуровим вогнем горить,
День втомив його сонячним світлом,
Ще хвилина – і небо спить.

Загорнувшись у темряву ночі,
Зорі ясні розсипле всюди,
Тиху казку нічну прошепоче
І самотній місяць розбудить.

Алена Гапонюк

З-поміж музичних жанрів є такий, що відзначається особливою наспівністю, мрійливістю, ліричністю, споглядальністю. Це – *ноктюрн* (з фр. «нічний»). Саме вночі, коли все стихає, з'являється можливість усамітнитись і помріяти. Зазвичай, ці твори пишуть для фортепіано, однак існують ноктюрни у виконанні інших інструментів а також ансамблів та оркестрів.

 Фридерик Шопен. Ноктюрн Сі-мажор. *Михайло Калачевський*. Ноктюрн (у виконанні академічного народного оркестру). *Клод Дебюссі*. «Місячне сяйво» (за вибором).

 Уяви себе всередині однієї з картин: Ольги Кваші (1) і Луїса Ромеро (2). Які звуки ти «чуєш» навколо? Які твої відчуття? Які музичні характеристики притаманні жанру «ноктюрн»? Обери відповідне.

Мелодія	Темп	Динаміка
спокійна, журлива, мрійлива, бурхлива, збуджена, бадьора	швидкий, помірний, повільний, дуже швидкий	<i>pp p mp mf f ff</i>

Ноктюрн (фр. *nocturne* – «нічний») – музичний жанр, переважно твори інструментальної музики ліричного мрійливого характеру.

Говорячи про музичні твори лірично-споглядального, мрійливого характеру, неможливо не пригадати «Місячну сонату» Людвіга ван Бетховена. Її поява – вилив емоцій митця від нерозділеного великого почуття. Назва твору належить композитору. Утім, вона настільки пристала до цього твору, що саме під нею соната отримала світову популярність.

3

Людвіг ван Бетховен. Соната № 14 «Місячна». Ч. 1 (фрагмент).

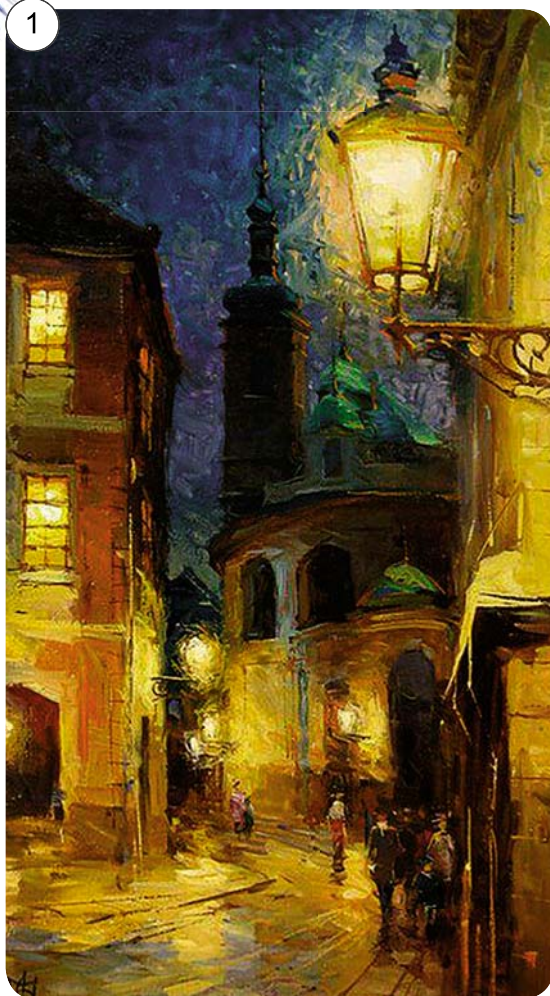

Обговоріть із друзями, у чому може бути секрет популярності цього твору. На дозвіллі поцікавтеся, які відомі музиканти чи колективи виконували «Місячну сонату». Чи суголосна за настроєм з музикою картина Олега Шупляка (3)? Поясни.

Прочитай вірш Алени Гапонюк (с. 36), виконай вокалізом запропоновані мелодії. Поміркуй і поясни, яка з них більше «пасує» до вірша.

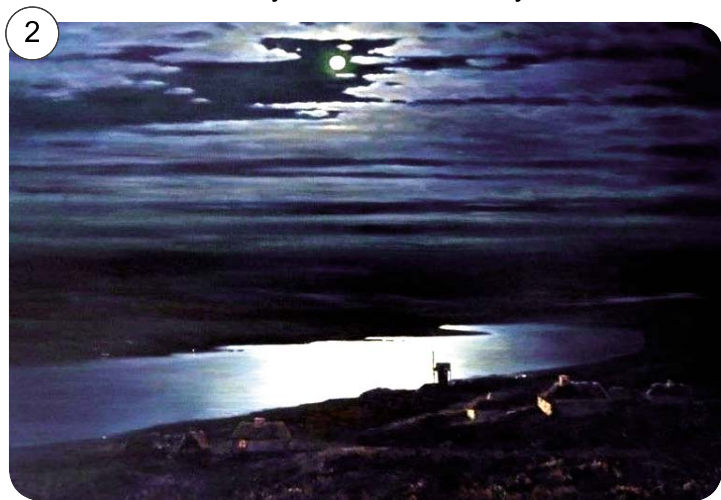
1

Довкілля в художніх образах

Затишок вулиць, просторі ландшафти Землі від безплідних пустель до пишних тропічних лісів, від бездонних океанів до хмарного неба живописці пишуть різнобарв'ям фарб, застосовуючи правила *повітряної перспективи*.

 Розглянь пейзаж Андрія Черниша (1) та зверни увагу: те, що близько, зазвичай пишуть чіткіше, використовуючи різнобарв'я теплих тонів фарб, а те, що далеко, – з переважанням холодних тонів кольорів, блідіше, більш розпливчато. Поміркуй. Чому небо є найпопулярнішим елементом будь-якого пейзажу?

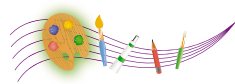

 Які емоції та почуття викликають у тебе картини? Проаналізуй плановість одного з творів та з'ясуй, завдяки чому художнику вдалося відтворити глибину простору.

Полотно Архипа Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі» (2), за словами художника, є головним твором його життя. Йому вдалося майстерно передати ілюзорність місячного світла і знайти ідеальну композицію для передачі простору і настрою. Завдяки протиставленню теплих червонуватих відтінків землі та холодних сріблястих – води й неба живописець досяг глибини простору. Використання в освітлених місцях темних мазків створило ефект особливого місячного світла, яке ніби мерехтить. Це все свідчить про те, що художник майстерно володів знаннями і вміннями з *повітряної перспективи*.

Повітряна перспектива – видимі в просторі зміни чіткості й кольору предметів, віддалених від спостерігача; спосіб зображення простору в образотворчому мистецтві.

Образотворча грамота

Сутність передачі простору за допомогою повітряної перспективи полягає в зображенні віддалених предметів і фігур менш чіткими й насиченими внаслідок споглядання їх крізь товщу повітряного середовища, яке надає кольорам холодних відтінків.

Світлий предмет, віддаляючись, менше синіє, ніж темний. Це відбувається тому, що частина синіх променів світла, відбитих світлим предметом, не доходить до нашого ока, розсіюючись в атмосфері.

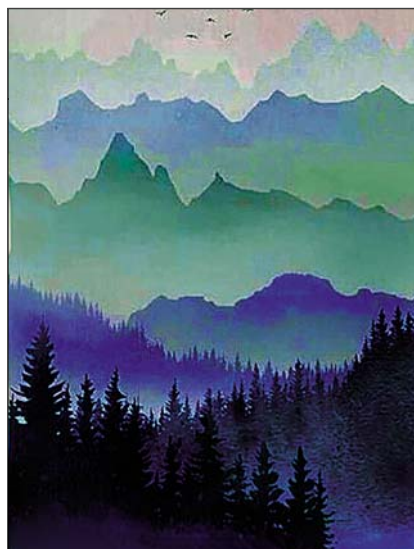
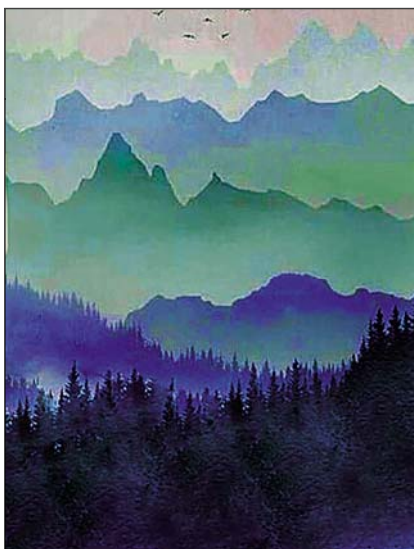
Визнач і назви, скільки планів на фото. Порівняй їхні тонові співвідношення.

Намалюй пейзаж, використовуючи правила повітряної перспективи (*акварельні фарби*).

Сходінками до майстерності:

- Світло-синьою фарбою зафарбуй тло – небо. Додай більше синього і пропиши зображення дальнього плану, поступово додавай насиченості фарбам та продовжуй писати предмети наступних планів.
- Детально, чітко, насичено пропиши предмети першого плану.

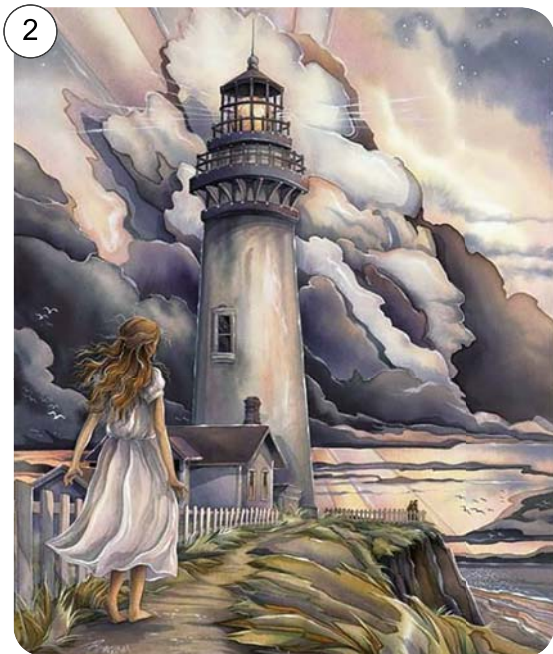
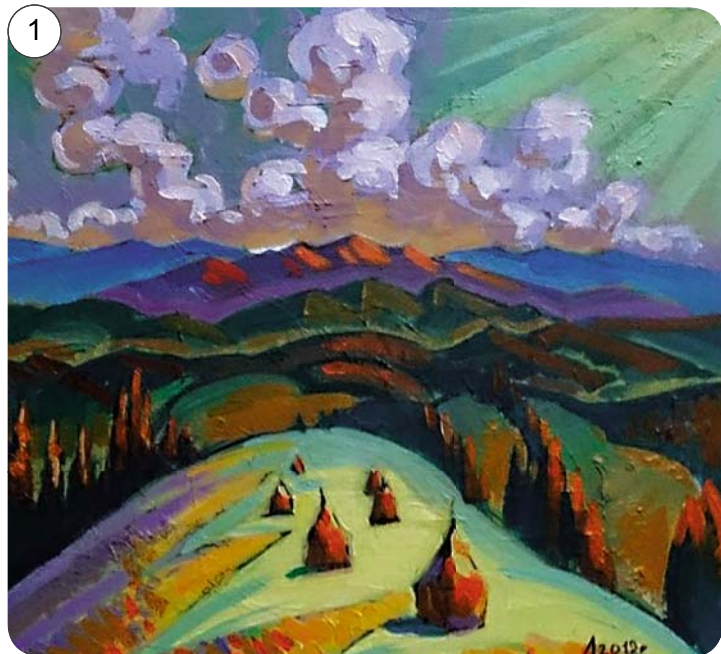

Що тобі відомо про повітряну перспективу? Чому для написання живописного пейзажу важливо знати правила повітряної перспективи?

Дізнайся в мережі «Інтернет» цікаві факти про виставки полотна Архипа Куїнджі «Місячна ніч на Дніпрі».

Довкілля в художніх образах

У нас є чудова можливість милуватися чарівністю природи – палітрою заходів і сходів сонця, аквамарином і блакиттю морських просторів, смарагдовою зеленню листя і різнобарв'ям квітів у полях, лісах, на луках.

Хоча музиці й не притаманні візуальні засоби, втім завдяки своїм звуковим впливам ми яскраво можемо уявити картини довкілля, що звучать у музичних образах. Звукові «картини» писали багато композиторів. Це – окремі музичні жанри, які у своїх назвах навіть запозичили поняття образотворчого мистецтва – «симфонічна картина», музичні «ескізи», «фрески», «акварелі». Образи цих творів часто пов'язані з відтворенням вражень від природних явищ або відчуттями споглядання, милування чи захоплення краєвидами.

Вадим Гомоляка. Закарпатські ескізи. Зоря над Карпатами. Клод Дебюссі. Симфонічна картина «Хмари». Симфонічні ескізи «Море». Ч. 3. «Діалог вітру з морем».

Якими уявилися тобі «картини», створені музикою: світанок у горах та хмари? А діалог моря з вітром? Якими засобами музика їх «намалювала»? Опиши тембровий колорит, темп, динаміку тощо. Чи можуть картини Андріана Бабюка (1) та Джоді (2) бути зоровою ілюстрацією одного з музичних творів? Поясни.

Симфонічна картина – одночастинний симфонічний твір, програма якого має зображальний або описовий характер і характеризується довільною, частіше варіаційною формою, споглядальністю або повільною розповідністю.

Робота в групах. Створіть «звукові картини» за одним з віршів Анатолія Качана або картиною Франсуа Буше «Маленька танцівниця» (оберіть один з варіантів або придумайте щось власне).

Варіант 1. Закінчіть запропоновану мелодію або придумайте власну й виконайте пісеньку.

Варіант 2. Створіть до вірша звуковий супровід; продекламуйте вірш із супроводом.

Слухав птах на дротах,
Як гуде телеграф.
А гудів він отак:

Гу-гу-гу... тік-тік-так...
Тік-тік-так... гу-гу-гу...
Ско-ро... бу-де... все... в сні-гу...

Варіант 3. Уявіть і відтворіть на шумових музичних інструментах музичний супровід маленької танцівниці. Поясніть, які мають бути динаміка і темп виконання.

За бажання спробуй виконати «мелодію хвиль» на віртуальному піаніно (онлайн). Знайди на клавіатурі відповідні клавіші. Зверни увагу на розмір (3/4) і штрихи (легато). Темп і динаміку обери самостійно.

«Кольорова планета» (музика і вірші Анжели Побужанської).

Поміркуй, чому так багато музичних творів у різних жанрах присвячено красі довікілля. На прикладі твору, що тобі найбільше сподобався, розкажи про особливості музичного жанру, у якому написано твір.

Довкілля в художніх образах

Невипадково живописний пейзаж часто порівнюють з музикою і поезією. Бо головну роль у ньому відіграє не копіювання природи, не дія, а переживання і почуття.

Фіксуючи барвами ефекти світла та погоди, експериментуючи із способами нанесення фарб, пейзажисти відтворюють своє ставлення до природи, думки, настрої. Що виразніші художні засоби добирають митці, то змістовніша й цікавіша робота для глядачів. Тому й не дивно, що пейзаж може мати певний характер: історичний (героїчний), ліричний, епічний, романтичний, фантастичний (уявний) чи абстрактний.

 Які почуття до природи намагалися передати живописці? Сполучення яких кольорів вони обрали? Які пейзажі є *статичними* (спокійне, врівноважене зображення природи), а які – *динамічними* (зображують негоду, стихію)? Яку роль, на твою думку, відіграє художня техніка та авторська манера письма у творах Карла Боша (1), Джованні Фаттори (2), Миколи Глуценка (3)?

Кожна пора року, час доби, явища природи мають свій неповторний колорит, тобто гармонійне сполучення різних кольорів. Ти вже знаєш з 5-го класу, що колорит картини може бути теплим і холодним, наближеним і контрастним, мажорним і мінорним тощо.

 Для врівноваження та гармонії барв колориту в композиції потрібно дотримуватися *пропорційних співвідношень контрастних кольорів* (як показано на схемі).

Проаналізуй малюнок і перетвори кольорові відрізки у звичайні дробі.

Образотворча грамота

Гармонійне поєднання кольорів на основі їх взаємодії, контрасту й чергування ясного і неясного, теплого і холодного у творах пейзажного жанру наповнює їх особливою емоційністю. Поєднати кольори гармонійно можна в один із способів: урахувати пропорційне співвідношення кольорів; до кольору додати білої або чорної фарби; в один із кольорів додати йому контрастний. Наприклад, якщо до чистого червоного додати трохи зеленого, він стане сіро-червоним і добре гармоніюватиме із зеленим.

 Експериментуй з інструментами, пристроями тощо та утвори скрап різними способами.

 Намалюй пейзаж у техніці скрап (фарби, пензель, зубна щітка, гребінець).

Сходінками до майстерності:

- Добери колорит відповідно до свого задуму і гармонійного поєднання кольорів у композиції та напиши пейзаж.
- Набрискай зверху фарбу, імітуючи, наприклад, листочки, краплі чи сніжинки.

Варіант 1

Варіант 2

 Що допомагає наповнити живописні пейзажі особливою емоційністю? Які способи гармонійного поєднання кольорів тобі відомі?

На дозвіллі доповни разом з однолітками електронний каталог пейзажами з різними характеристиками.

Обговоріть з однолітками проблему забруднення річок, морів, вирубки лісів тощо. Які заходи потрібно здійснювати для збереження нашого довкілля? Як у цьому може допомогти мистецтво?

Мистецтво у звичайних речах

Насолодитися звуками природи можна завдяки звуконаслідуванню у творах не тільки інструментальної, а й вокальної, зокрема хорової, музики. Художники добирають потрібний колорит картини. Так само композитори через гармонію і тембри співацьких голосів та музичних інструментів, характерні інтонації в мелодії, зміни динаміки, темпу тощо створюють музичні образи, що яскраво можна уявити.

Так, в *ораторії* «Пори року» Йозефа Гайдна музична картина «Гроза» майже зрима: хор вигуками «Ах! До нас наближається гроза!», «Куди бігти?», а оркестр – швидкими пасажами, звуками «ударів грому» передають сум'яття і страх, викликані несподіваним шквалом негоди...

У звучанні хору з *кантати* Людмили Шукайло звукові переливи переносять у весняне довкілля, що прокидається від зимового сну.

Йозеф Гайдн. Ораторія «Пори року. "Літо. Гроза"».
Людмила Шукайло. Кантата «Пори року». «Весна. Розлилися води».

Схарактеризуй звучання хорів. Які образи виникли? музичні прийоми (ефекти) використали композитори для цього? Пофантазуй, про що «спілкуються» птахи на картині Тобіаса Штрановера. Які час доби, пору року, погоду зображено? Як зміниться колорит, якщо *почнеться гроза* або *засяє яскраве сонце*? Тембри яких музичних інструментів чи співацьких голосів ти обереш для озвучення?

Ора́торія – великий концертний вокально-хоровий жанр для солістів, хору і симфонічного оркестру.

Музична грамота

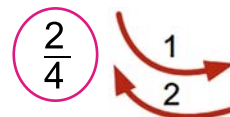
Великими вокально-хоровими жанрами, є *кантата* й *ораторія*, які виконують співаки-солісти, хор і оркестр. Усі частини кантати чи ораторії поєднані між собою спільним задумом, кожна з них послідовно розкриває єдину тему. Кантата близька до ораторії, але відрізняється меншим розміром, переважно камерним характером (тобто призначена для виконання невеликим колективом музикантів), відсутністю розгорнутого сюжету.

? Об'єднайтеся у дві групи. Оберіть диригента.

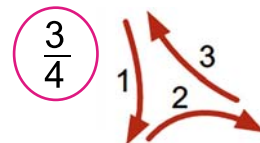
Варіант 1. Відтворіть співом «діалог птахів». Динаміку і темп виконуйте за вказівкою диригента.

Музична партитура для двох голосів у 2/4 такті. Верхній голос: Ку-ку, ку-ку... Нижній голос: ла-ла....

Варіант 2. Створіть вокальну «картину» «У передчутті негоди», виконайте поспівку декілька разів: почніть виконувати повільно на *p*, а потім поступово пришвидшуйте темп і збільшуйте гучність виконання.

Музична партитура для двох голосів у 3/4 такті. Верхній голос: Ві-тер на-би-ра-є си-лу, ой! Нижній голос: І тем-ні-ють в не-бі хма-ри, ма-буть, бу-де дощ.

«Хай живе надія» (музика *Ірини Білик*, вірші *Костянтина Гнатенка*), с. 49.

КАНТАТА (італ. *cantata*, лат. *canto* – «співаю»)

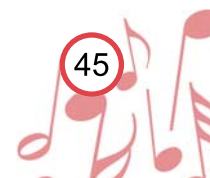
Вокальний жанр, що може складатися з кількох частин і виконується хором, солістами та оркестром

Вид ліричної поезії – урочистий багаточастинний вірш

Як можливо відтворити образи доквілля у вокально-хоровій музиці? Порівняй жанри «кантата» і «ораторія». Поміркуй, у чому цінність хорового співу для людини.

Мистецтво у звичайних речах

Красу природи передають не лише пейзажі, а й натюрморти. Художні образи творів цього жанру образотворчого мистецтва радують око пишними букетами квітів, зібраним урожаєм, занурюють глядачів в атмосферу природного достатку, «розповідають» про світ речей людини.

Елементи натюрмортів є ще у фресках Давнього Єгипту (1), у розписах посуду Давньої Греції (2), у мозаїках Давнього Риму (3). Нині це дуже популярний жанр.

Поділися своїми емоціями від цих творів. Зроби висновки, як змінювався художній досвід митців з плином часу. Полотно Мікеланджело Мерісі да Караваджо «Кошик з фруктами» (4) є найпершим європейським натюрмортом. Вислови припущення, чому деякі листочки зображені засохли, а плоди – трохи зіпсовані? Завдяки чому, на твою думку, досягнуто реалістичності зображення?

Порівняй натюрморти (4 і 5). Подискутуй з друзями над перевагами та недоліками станкового й цифрового живопису.

Натюрмóрт – жанр образотворчого мистецтва, у творах якого зображені предмети, об'єднані в композиційну групу.

Образотворча грамота

Щоб достовірно намалювати натюрморт, потрібно за допомогою олівця встановити пропорції: співмірність частин зображення, відповідність їх одна одній та співвідношення із цілим.

Для цього спочатку аналізують конструкцію форми предмета, умовно розкладаючи її на геометричні тіла. Потім порівнюють відношення висоти до ширини, частин до цілого.

? Пригадай назви геометричних тіл. Назви геометричні фігури, які є в основі форми геометричних тіл.

Вправа. Поглянь довкола та знайди й назви форми предметів, схожих на геометричні тіла, наприклад шафа – паралелепіпед, яблуко – куля тощо. Встанови пропорційні співвідношення кількох предметів.

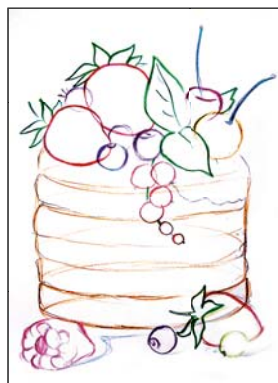
Замалюй тістечка з натури чи світлини (*художні матеріали за вибором*).

Сходінками до майстерності:

- З'ясуй, яке геометричне тіло є в основі форми тістечка, встанови пропорційні співвідношення.
- Наміть лінією загальну форму. Визнач і наміть відношення висоти предмета до його ширини.
- Легкими лініями намалюй форму натури. Зафарбуй, передаючи об'єм відтінками кольорів.

Варіант 1

Варіанти 2–4

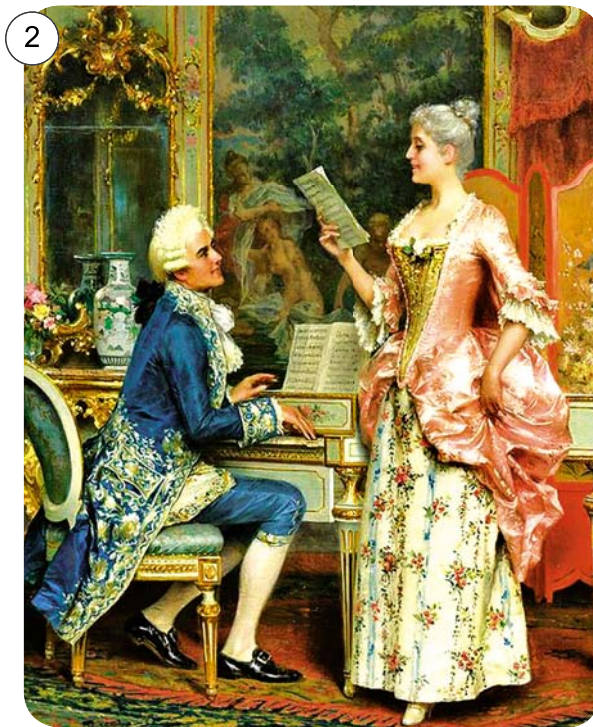

? Що тобі відомо про натюрморт? Продовж речення: «Щоб правдиво зобразити предмет, потрібно зміти...» На дозвіллі спостерігай, де ти бачиш натюрморти.

Мистецтво у звичайних речах

Сьогодні музика щоденно звучить з екранів, зокрема в рекламних роликах. Іноді реклама нас дратує, утім завдяки їй поширюється корисна інформація.

Уявляєш, реклама існувала задовго до ери телебачення! Виявляється, кілька століть тому кава – улюблений напій наших сучасників – складно долала свій шлях до визнання. У Німеччині до цього запашного напою ставилися дуже обережно. Щоб виправити ситуацію, власник однієї з кав'ярень Лейпцигу замовив Йоганну Себастьяну Баху твір про каву. І маестро створив гумористичну «Кавову кантату». Сьогодні це не тільки твір для концертного виконання, але часто – невелика інтерактивна театралізація...

Отже. Батько хоче змусити свою доньку позбутися звички пити каву. Та жодні обіцянки, заборони та погрози не можуть примусити її відмовитись від улюбленого напою. Вона прославляє його незрівнянний вишуканий смак.

Йоганн Себастьян Бах. «Кавова кантата» (фрагмент).

Схарактеризуй персонажів кантати, їхні характери (співацькі голоси, мелодії / речитативи, інструментальний супровід); декорації на сцені. Які музичні (акторські) засоби виразовості сприяли твоєму розумінню змісту?

Що роблять персонажі картин Базиля де Луза (1) та Артуро Річчі (2)? Це наші сучасники? Поміркуй, хто з них може готуватися до виконання кантати, а хто – навчається. Поясни.

І нині творчість митців допомагає доносити важливі повідомлення для їх поширення. Наприклад, «смачні картини» фотохудожника Карла Ворнера створені із справжніх продуктів: овочів, фруктів, сиру і м'яса. Таким чином митець пропагує ідеї здорового харчування. Його твори активно використовують у рекламних кампаніях різних брендів.

Переглянь відеоролики. Чи відомі тобі музичні твори, використані в рекламі? Зроби висновки.

Антоніо Вівальді. Цикл «Пори року». «Літо. Частина 3 ("Гроза")»

Клод Дебюссі. «Місячне сяйво»

Уяви, що це – рекламні слогани (гасла). Створи до них звуковий супровід. За бажання придумай інші рекламні повідомлення (про важливість навчання, спорт, хобі тощо).

Здолати знання вершини свіжий сік надасть нам сили.

Ось так, так, так, так – дивовижний в нього смак.

У петрушці і шпинаті вітамінів є багато.
Куштуй страву, поспішай, снаги й сили набирай.

ХАЙ ЖИВЕ НАДІЯ

Музика Ірини Білик Вірші Костянтина Гнатенка

Мрі-є рос-то - чок я-во-ром ста-ти, пташка ма-ленька в не-бі лі-та-ти.

Ві-рять у ди-во кож-на лю-ди-на, ві-рять ма-ту-ся в донь-ку і си -

Приспів

на. Хай жи - ве, хай жи-ве на - ді - я, хай зем - ля, хай зем-ля ра - ді-є, хай пе-
чаль сер-це об - ми - на - є, і — доб-ро всіх лю-дей єд - на-є! —

Як творчість митців сприяє просуванню різних ідей? Наведи приклади використання класичної музики в рекламі. На дозвіллі поміркуй про те, як пов'язані мистецтво і реклама; чи можна / потрібно рекламувати мистецтво? Занотуй свої думки. Обговоріть їх з однокласниками.

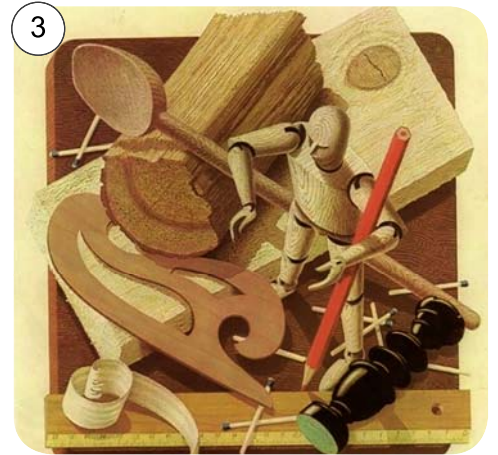
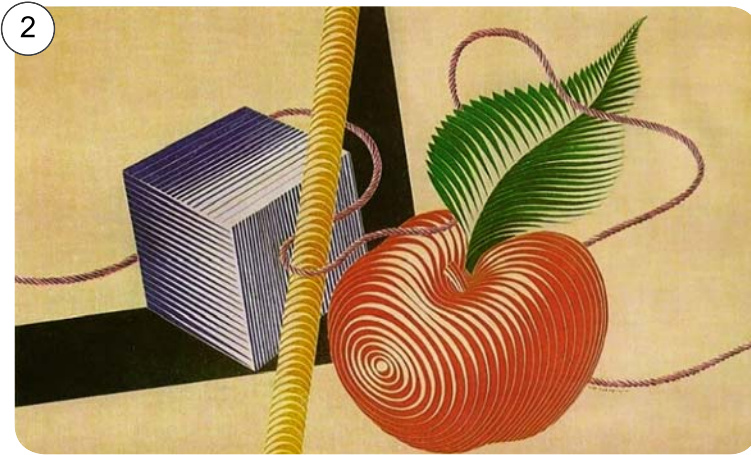

Мистецтво у звичайних речах

Жанр натюрморту набув популярності, щойно його твори почали містити «зашифровану» для глядачів інформацію. Як звучання кожного музичного інструмента в оркестрі, так і зображення кожного предмета в композиції *тематичного натюрморту* не є випадковим. Речі ніби «розповідають» свою історію, несуть якесь повідомлення з певної теми. Наприклад, відтворюють оточення, смаки, професію і навіть характер людей, яким належать зображені предмети.

Тому художники ретельно добирають предмети для натюрморту і узгоджують їх у композиції за розміром, формою та кольором.

 Яку інформацію донесли натюрморти про власника / власниці речей (звички, характер, захоплення)? Схарактеризуй композиції картин (форма, розміщення предметів). За допомогою яких засобів художньої виразовості митцям удалося передати враження об'ємності предметів? Мотиви мистецтва якої давньої країни простежуються в натюрморті 1? До якого виду образотворчого мистецтва належать натюрморти Віктора Вазарелі (2, 3)? Доведи.

 Реклама соку.

Виявляється, натюрморти широко використовують у рекламі, щоб покупець запам'ятав та міг упізнати товар.

У телевізійних роликах натюрморт як цілісна композиція рекламованих товарів зазвичай з'являється наприкінці, щоб зафіксувати увагу глядача.

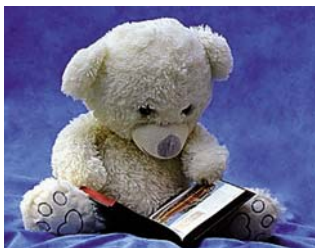

Образотворча грамота

Оскільки **композиція** керує нашим сприйняттям зображення, важливо правильно дібрати предмети для натурної постановки натюрморту та вдало їх розмістити. Предмети мають бути споріднені за змістом, цікаві й різні за формою, розміром, кольором, матеріалом.

Потрібно почати розміщувати натюрмортну групу з **композиційного центра** – головного предмета, який має вирізнятися розміром і формою, виділятися розташуванням і контрастом. Потім доповнити іншими предметами та дібрати тло (плоске або просторове, світле чи темне, розміщене близько або далеко від предметів).

 Вправа. Робота в групах. Створіть фотонатюрморти, що «розповідають» про ваші захоплення. Намагайтеся виділити у фотознімку композиційний центр.

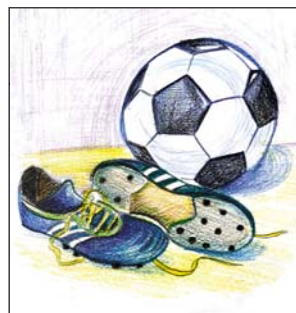
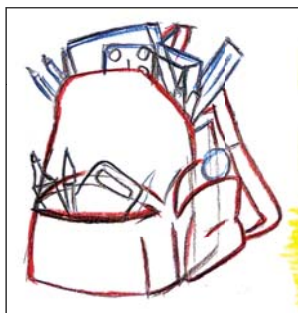
 Намалюй тематичний натюрморт, який є своєрідною рекламою товарів для сучасних підлітків (*кольорові олівці*). Придумай йому назву.

Сходінками до майстерності:

- На аркуші паперу визнач композиційний центр, скомпонуй (знайди відповідне місце) зображення.
- Установи і порівняй пропорції.
- Виконай легкий начерк та побудову рисунка групи предметів з урахуванням пропорцій.
- Проаналізуй світлотіньові відношення. Виконай натюрморт у кольорі.

Варіант 1

Варіант 2

 Поміркуй разом з однолітками, чому композиція в жанрі натюрморт відіграє першорядну роль і вимагає пильної уваги. За бажання створи вдома фотонатюрморти. Пам'ятай про важливість добору предметів до його композиції.

Мистецтво у звичайних речах

Сьогодні ми «помандруємо» на Полтавщину – на Сорочинський ярмарок, один з найвідоміших в Україні. Його учасники – майстри народних промислів, виконавці музичних і танцювальних колективів народної творчості, підприємці та просто великі шанувальники цього заходу.

Де на ярмарку з картини Марфи Тимченко можуть бути музиканти? Поясни. Схарактеризуй музику, яка може звучати. Чому ти так вважаєш? Вироби яких видів декоративно-ужиткового мистецтва пропонуються? Чи є щось незвичне для тебе в композиції картини?

Як ти думаєш, скільки (багато чи мало) мають коштувати твори народних майстрів? Поміркуй про роль народного мистецтва в усвідомленні нас як українців.

Переглянь сюжет. Чи можна назвати Сорочинський ярмарок святом творчості та популяризації народного мистецтва України? Поясни.

Театральна грамота

Оперета і мюзикл – музично-театральні жанри, які багато в чому схожі. Водночас оперета – переважно розважальна вистава, часто на комічний сюжет. Мюзикл може бути комедією і трагедією, фарсом і драмою. Виконавці оперети співають в академічній манері, а вокальні номери чергуються з танцювальними. У мюзиклі манера співу та хореографія не обмежені – від академічного до сучасних естрадних напрямів. А спів завжди супроводжується рухами.

ЖАНРИ МУЗИЧНОГО ТЕАТРУ

Атмосферу Сорочинського ярмарку яскраво представлено у творах музичного театру – мюзиклі та опереті, написаних за сюжетом повісті Миколи Гоголя. Це запальні яскраві шоу з веселими піснями, танцями, щирим коханням Гриця і Параски, жартами і містикією. А завдяки музиці й театральній режисурі сюжет, написаний майже 200 років тому, є цікавим і популярним у наших сучасників.

Олександр Злотник. Мюзикл «Сорочинський ярмарок». Масова сцена «На базарі, на риночку»; Дует Гриця і Параски. *Олексій Рябов* «Сорочинський ярмарок» (перша українська оперета). Дует Гриця і Параски.

Пригадай і назви види та мову театрального мистецтва. Який загальний настрій ярмарку передає хор у сцені «На базарі, на риночку»? Порівняй манеру співу в опереті та мюзиклі на прикладі дуетів Гриця і Параски.

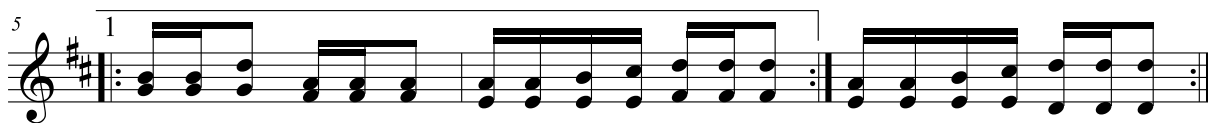

ОЙ Я, МОЛОДА, НА БАЗАР ХОДИЛА

Українська народна пісня

Ой я, мо-ло-да, на ба-зар хо-ди-ла, ой я, мо-ло-да, на ба-зар хо-ди-ла.

На ба-зар, на ба-зар, на ба-зар хо-ди-ла я. //на ба-зар хо-ди-ла я.

Разом з друзями виконайте пісню з інсценізацією.

Які види мистецтва можуть бути представлені на ярмарках? Порівняй музично-театральні жанри «оперета» і «мюзикл». На дозвіллі поміркуй і запропонуй ідеї популяризації (реклами) українського народного мистецтва, різних заходів, подібних до Сорочинського ярмарку.

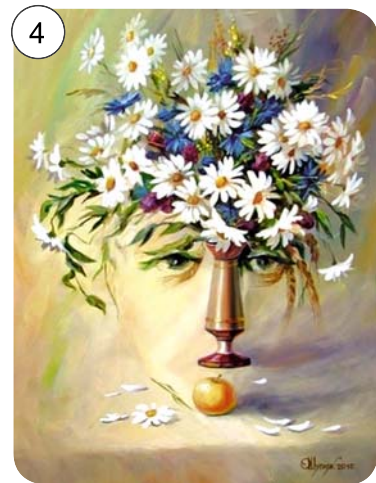

Мистецтво у звичайних речах

Здавалося б, що такого цікавого можуть донести живописні натюрморти?

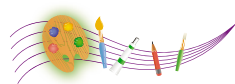
Через гармонію кольорних співзвуч написані художні образи предметів «говорять» насамперед про особливості побуту різних часів, погляди людини, її ставлення до світу. Спонукають глядача поміркувати над роллю предметів та замислитися про те, скільки зусиль і майстерності вкладено, щоб виготовити посуд, вишити рушник, виростити овочі, спекти хліб тощо. А ще пропонують розгадати творчий задум автора / авторки натюрморту.

Творчість яких майстрів декоративно-ужиткового мистецтва прославляє натюрморт Наталії Іванченко «Кераміка Опішні» (1)? Які народні традиції, на твою думку, відтворено в картині Миколи Кафтана «Різдвяний подарунок» (2)? Про які українські обереги можна дізнатися з творів Ірини Гресик (3, 5)? Яка загадка криється в натюрморті Олега Шупляка (4)? Вислови свої міркування щодо кольору та інтенсивності відтінку в кожному творі. Схарактеризуй колорит однієї з картин.

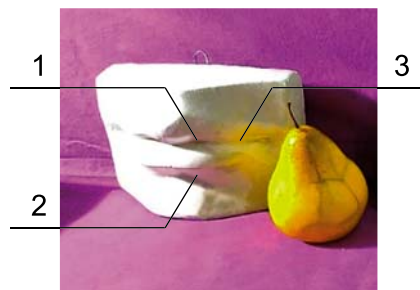

Поміркуй разом з однолітками, як натюрморти українських художників та художниць можуть викликати інтерес до виробів майстрів декоративно-ужиткового мистецтва України у світі.

Образотворча грамота

Для передачі в живописі об'ємності зображень на площині потрібно вміти вдало відтворювати світло й тіні та рефлекси. **Рефлекс** (відсвіт) – це оптичний ефект світла, що відображається від сусіднього предмета (площини). Рефлекс відтворюється світлішим відтінком локального кольору сусіднього предмета або площини. На ілюстрації показано рефлекси: 1, 2 – відбиття кольору стола; 3 – відбиття кольору груші.

Вправа. Розглянь схему світлотіньових відношень глечика. Знайди найсвітлішу, найтемнішу, найхолоднішу та найтеплішу частини.

Напиши живописний натюрморт з натури (*графітний олівець, фарби*).

Сходінками до майстерності:

- Проаналізуй натурну постановку, встановлюючи пропорційні співвідношення, та виконай підготовчий рисунок олівцем.
- Фарбою локального кольору покрив освітлену частину предмета, залишаючи місця відблиску; потім затемнені місця покрив холоднішим відтінком кольору.
- Вияви та відобрази рефлекси. Зроби плавний перехід від світла до тіні, як у натурі. Пропиши тіні від кожного предмета найхолоднішим відтінком.

1. Відблиск.
2. Освітлена частина.
3. Напівтінь.
4. Власна тінь.
5. Тінь від предмета.
6. Рефлекс

Варіант 1

Варіант 2

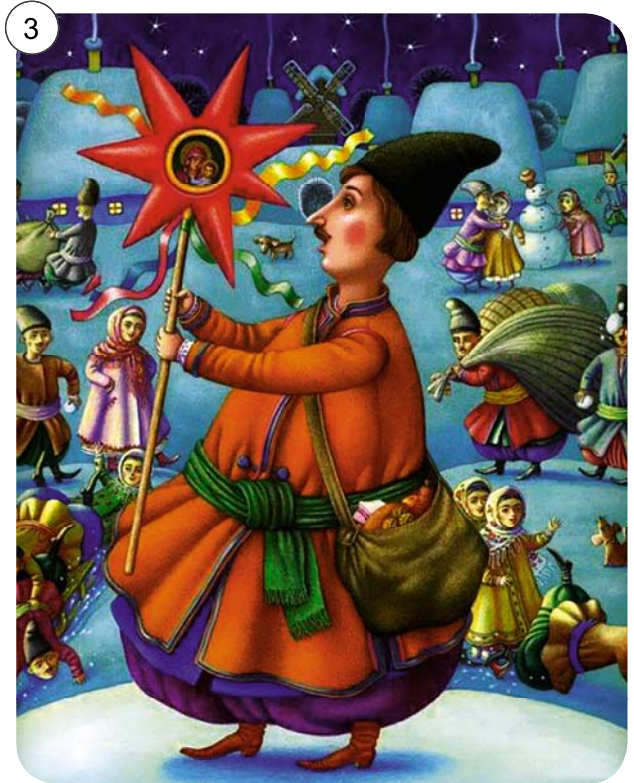
Колективний проєкт «Різдвяний арт-ярмарок». Створіть натюрморти на різдвяну тематику. Сплануйте етапи підготовки та організуйте благодійний арт-ярмарок. Продумайте заходи щодо його популяризації.

Мистецтво у звичайних речах

Коли приходить зима, ми неодмінно чекаємо Новорічних та Різдвяних свят – свят добра, щедрості й родинного тепла. А ще – це улюблені різдвяно-новорічні пісні, обряди з побажаннями щастя, миру, злагоди й достатку. Ну і як же без різдвяно-новорічних історій?

 Як святкують Різдво в Україні? Які пісні співають у цей час? Про що «розповідають» ілюстрації Ганни Шевчук (1) та Костя Лавро (2, 3)? Чи відомі тобі події, що відбуваються у повісті Миколи Гоголя «Ніч перед Різдвом»? Які незвичайні речі сталися з героями твору?

Микола Лисенко. Опера «Різдвяна ніч» (перша українська опера). Євген Станкович. Балет «Вечори на хуторі біля Диканьки» (фрагменти).

Якою представлено у фрагменті опери головну героїню Оксану? Про які риси характеру Вакули свідчать музика і рухи його танцю в балеті? Який фрагмент сюжету повісті розкрито у тріо танцівників балету, чи зможеш ти розшифрувати танцювальний сюжет?

Театральна грамота

Опера і балет – музично-театральні жанри. У балеті зміст вистави розкривається засобами танцю, міміки й музики. В опері сценічна дія розкривається вокальною (солісти, ансамблі, хор) та інструментальною (оркестр) музикою.

Унікальним явищем українського театру є вертеп. Це історія про народження Ісуса Христа. Часто до сценарію українці додають й історію українського народу та елементи жарту. Неодмінний атрибут вертепу – різдвяна зірка – символ радості й новини про народження Сина Божого.

«З Новим роком і Рождеством!» (музика та вірші *Кузьми Скрябіна*).

Робота в групах. Оберіть одну з пісень сучасних українських виконавців. Придумайте рухи, створіть хореографічну композицію і презентуйте її. *Дзідзьо*. «Старий рік минає». *OT VINTA*. «Це Різдво».

Гурт «ВВ». «Щедрик». Поміркуйте й обговоріть сюжет анімації: які дива відбулися з її персонажами?

Соціальний різдвяний проєкт «Подаруйте радість і тепло своїх сердець». Поміркуйте, як ви можете привітати людей (стареньких самотніх сусідів, воїнів у шпиталі тощо) зі святом. Підготуйте для них невеличкі подарунки, мінісценарій з піснями, вішуннями або розіграйте вертеп.

Мистецтво у звичайних речах

Нині натюрморт активно розвивається в декоративному мистецтві. Сучасні митці експериментують із різними художніми матеріалами та імпровізують у художніх техніках (аплікація, мозаїка, ліплення, розпис тощо). Добирають художні засоби, які дозволяють посилити виразність декоративного образу предметного світу.

Уміння створювати композиції натюрморту допомагають митцям і дизайнерам прикрашати вітрини магазинів та інших приміщень, облаштовувати середовище парків, вулиць тощо. Наприклад, композиція з дідухів на Європейській площі у м. Вінниця (4).

 Яку інформацію можна отримати з натюрмортів (1–3)? Що увиразнює їхні художні образи? До яких роздумів спонукають предмети з бронзи, створені Фернандо Ботеро (1)? Схарактеризуй поєднання кольорів у творах Івана Марчука (2) та Наталії Бойчук (3). Визнач, завдяки чому натюрморти набули декоративності:

спрощеність форм

площинність зображення

зіставлення кольорових плям

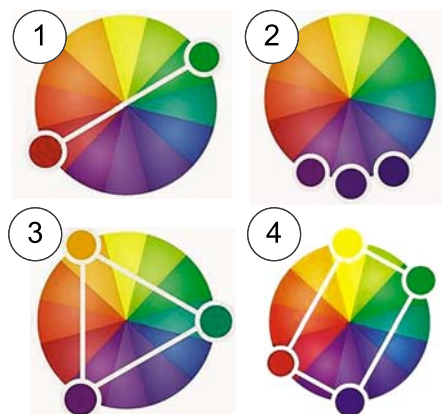
контрасти форм

Образотворча грамота

Колір у декоративних композиціях – це основний засіб вираження, який сприяє розкриттю ідеї твору.

Схеми гармонійного поєднання кольорів колірної кола містять візуальні підказки, які допоможуть дібрати додаткові кольори для контрасту (1), споріднені кольори, приємні для ока (2), найкращі поєднання трьох кольорів (3), універсальні сполучення чотирьох кольорів (4).

Вправа. Розглянь зображення дідуха – давнього символу Різдва, доброго врожаю, миру й злагоди в родині, достатку в домі. Проаналізуй поєднання кольорів у кожній роботі та досліди, як вони впливають на тебе.

Створи декоративний натюрморт із дідухом (ліплення з пластичних матеріалів).

Сходишками до майстерності:

- Проведи основні лінії та окресли контур зображення.
- Відповідно до задуму добери поєднання кольорів (контрастних чи споріднених) пластиліну.
- Спочатку наліпи тло, виліпи віддалені предмети, потім – ближчі.
- Декоруй зображення візерунками.

Що ти дізнався / дізналася про декоративні натюрморти? Як за допомогою кольорових поєднань можна розкрити ідею твору декоративного мистецтва? Поцікався особливостями народних традицій, пов'язаних із дідухом.

ПЕРЕВІР СЕБЕ

Наведи приклади суголосних понять. Порівняй значення одного з них у різних видах мистецтва. (2 бали)

Назви та порівняй музично-театральні жанри. (1 бал)

Наведи приклади вокальних та інструментальних творів, що вивчали, визначи їх жанр. (1 бал)

Схарактеризуй один із музичних творів з підручника (назви жанр, засоби виразовості). Це – твір програмної / непрограмної, камерної чи оркестрової (хорової) музики? (2 бали)

Придумай ритмічну послідовність до однієї з вивчених пісень. (1 бал)

Порівняй можливості камерної та оркестрової (чи хорової) музики в розкритті художніх образів. (1 бал)

Яка музика може звучати на цій картині? Яку ідею, на твою думку, хотіла донести художниця Юлія Безвершенко в цьому творі? (2 бали)

Як музичні твори можливо використовувати в рекламі чи популяризації важливих ідей сучасності? (1 бал)

Що тебе найбільше вразило у творах інструментальних жанрів про тварин і природу? (1 бал)

Порівняй особливості застосування лінійної та повітряної перспективи. Чому художникам важливо знати правила перспективи і вміти їх застосовувати? **(2 бали)**

Про що (кого) «розповідають» твори анімалістичного жанру? **(1 бал)**

Що особливого в жанрі «натюрморт»? Чому важливо ретельно добирати предмети для натюрморту? **(1 бал)**

Виконай начерк композиції із теми твого улюбленого жанру образотворчого мистецтва. Поясни свій вибір жанру. **(2 бали)**

Обери в підручнику твір анімалістичного жанру та схарактеризуй виразові засоби. **(1 бал)**

Обери в підручнику натюрморт: визнач композиційний центр, локальні кольори; знайди рефлексії. **(1 бал)**

Запропонуй (зокрема, разом з друзями) мистецькі ідеї для: соціального проєкту щодо збереження довкілля / захисту тварин / здорового способу життя або соціальної реклами. **(2 бали)**

Обери найцікавіший для тебе твір образотворчого мистецтва, визнач його жанр. Чим він особливий, як може впливати на людей? **(1 бал)**

Поясни, що в жанрі пейзажу тобі здається найбільш незвичайним. **(1 бал)**